XXVIII.

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. WYŻSZEJ SZKOŁY REALNEJ

W TARNOPOLU

za rok szkolny 1903/4.

W TARNOPOLU.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Z DRUKARNI PODOLSKIEJ JÓZEFA STEPKA.
1904.

Treść:

*) Początek w Sprawozdaniu za rok szkolny 1902/3.

O metodycznem traktowaniu

GEOMETRYI ELEMENTARNEJ.

(Napisał prof. Antoni Giedroyć).

(Dokończenie).*

Własności figur zamkniętych czyli wielokątów*) metodą przystawania.

Określenia. Wielokąt jest figurą zamkniętą, utworzoną z odcinków prostych, przecinających się tak, że każda prosta przecina się z dwoma obok leżącemi.

Punkty przecięcia się nazywają się wierzchołkami, odcinki, zawarte między wierzchołkami, bokami wielokąta; a kąty dwóch boków przyległych kątami wewnętrznymi, kąty zaś, uformowane bokami wielokąta i przedłużeniami boków sąsiednich, skierowanymi zawsze w tę samą stronę, kątami zewętrznymi wielokąta. Prosta, łącząca dwa wierzchołki nieprzyległe, zowie się przekątną, a suma boków wielokąta obwodem.

Rodzaje wielokątów. Rozróżniamy wielokąty wedle ilości kątów lub boków, wedle względnego położenia boków i wedle względnej wielkości boków i kątów.

Najmniejsza ilość boków w wielokącie jest trzy, taki wielokąt nazywa się trojkątem; następnie wedle ilości boków nazywają się czworokątami, pięciokątami i t. d.

Gdy boki wielokąta tak są ułożone względem siebie, że cały wielokąt znajduje się po jednej stronie każdego boku przedłużonego, wielokąt jest wypukły (fig. 32); gdy zaś część wielokąta będzie znajdowała się po jednej stronie, a druga po drugiej stronie przedłużonego boku, wielokąt jest wklęsłym (fig. 33); Co do względnej wielkości boków i kątów rozróżniamy wielokąty ukośnokątne i foremne stosownie do tego czy kąty i boki w tym samym wielokącie są nierówne lub równe.

Własności wielokątów wypukłych.

W wielokątach wypukłych należy odróżniać ich własności co do boków, co do kątów, co do przekątnych, a w wielokątach umiarowych i co do punktu zwanego środkiem wielokąta.

---

*) Wielokąty nazywają również wielobokami, stosowniej jednak nazwać je wielokątami, gdyż od długości boków zależy tylko długość obwodu, zaś od wielkości kątów zależy ich kształt; a przez to i ich własności a również i wielkość pola zamkniętego obwodem wielokąta przy tym samym obwodzie.

1) Co do względnej wielkości boków:

Twierdzenie XXIV. W wielokącie każdy z boków jest mniejszy od sumy innych boków.

Gdyż prosta jest najkrótszą drogą między dwoma punktami.

2) Co do względnego położenia boków.

Twierdzenie XXV. Prosta przecina wielokąt wypukły tylko w dwóch punktach.

Każda prosta, która przecina wielokąt wchodzi w wewnątrz wielokąta, a że wielokąt jest figurą zamkniętą, to przedłużenie prostej, żeby wyjść z wielokąta musi go przeciąć po raz drugi. Więcej jak w dwóch punktach przeciąć go nie może, bo dopuszczając przecięcie się z trzecim bokiem n. p. BC w punkcie P (fig. 34), otrzymamy jedną część wielokąta ABCDE, leżącą po jednej stronie boku przeciętego DC, a drugą po drugiej stronie tego boku, a to się sprzeciwia określeniu wielokąta wypukłego.

3) Co do kątów zewnętrznych wielokąta.

Twierdzenie XXVI. Suma kątów zewnętrznych w wielokącie, uformowanych przez przedłużenie boków w tym samym kierunku, stanowi cztery kąty proste.

Z punktu dowolnego O (fig. 35) wykreślmy proste równoległe do boków wielokąta w porządku jak one następują po sobie: OB' $\|$ AB, OC' $\|$ BC, OD' $\|$ CD, OE' $\|$ BC, DE i OA' $\|$ EA.

Powstałe stąd kąty B'OC', C'OD', D'OE', G'OA', A'OB' są równe kolejno odpowiednym kątom wewnętrznym CBF, DCG, HDE, IGA, KAB, gdyż ich ramiona jednoimienne są równoległe, a że suma kątów około punktu równa się czterym kątom prostym, to i suma kątów zewnętrznych wynosi cztery kąty proste.

Uwaga: Między kątami zewnętrznymi najwięcej może być trzy kąty rozwarte.

4) Co do kątów wewnętrznych:

Twierdzenie XXVII. Suma kątów wewnętrznych w wielokącie równa się dwom kątom prostym, wziętym tyle razy ile jest boków mniej dwa.

Oznaczając ilość kątów przez n, a kąt prosty przez R mamy udowodnić

$$S = 2R\ (n-2).$$

Suma kątów wewnętrznego i zewnętrznego przy każdym wierzchołku wynosi 2R, a ponieważ tych wierzchołków jest n, to suma wszystkich kątów wewnętrznych i zewnętrznych równa się 2Rn, odejmując zaś sumę kątów zewnętrznych 4R, pozostanie na sumę kątów wewnętrznych 2Rn—4R czyli 2R (n—2).

Uwaga: Gdy wielokąt jest foremny t. j. gdy wszystkie kąty są równe, znajdziemy wielkość każdego kąta, dzieląc sumę kątów wewnętrznych przez ilość kątów n. p. kąt ośmiokąta foremnego wynosi $\frac{180.^{0}6}{8} = 45.^{0}3 = 135^{0}$

5) Co do przekątnych.

Twierdzenie XXVIII. Ilość przekątnych w wielokącie równa się ilości wierzchołków mniej trzy, powtórzonej tyle razy ile jest boków, a podzielonej przez dwa.

Oznaczając ilość kątów w wielokącie przez n a, ilość przekątnych przez k, ta ostatnia wyrazi się wzorem

$$k = \frac{(n-3)\,n}{2.}$$

Z każdego wierzchołka można wykreślić przekątną do wszystkich innych wierzchołków oprócz dwóch przyległych a więc do n — 3 wierzchołków, a ponieważ jest ich n, to ilość przykątnych wynosiłaby (n—3)n; licząc je jednak w ten sposób, liczymy każdą z nich dwa razy, a więc ich liczba rzeczywista k będzie dwa razy mniejszą t. j.

$$k = \frac{(n-3)n}{2}$$

6) Co do punktu ważniejszego w wielokącie foremnym, zwanym środkiem.

Twierdzenie XXIX. Każdy wielokąt foremny posiada punkt jednakowo oddalony od boków i wierzchołków wielokąta.

Dano (fig. 36) AB=BC=CD=DE=DA i <A=<B=<C=<D=<E.

Udowodnić OF=OG=OH=OI=OK i OA=OB=OC=OD=OE.

Ze środków boków AB i BC wykreślmy prostopadłe do tych boków; niech punkt O jest ich przecięciem się; punkt ten jest środkiem wielokąta ABCDE,

Żeby to udowodnić, wykreślmy z punktu O prostopadłe do innych boków, połączmy go z wierzchołkami i udowodnijmy ich równość. W trójkącie AOB boki AO i OB są równe, bo punkt O znajduje się na prostopadłej OF, wykreślonej ze środka AB boku (Twierd. XIV.), a przez to i kąty OAB i ABO są równe.

W trojkącie BOC mamy również OB=OC i kąt OBC=OCB, a że trojkąty AOB i BOC nałożone jeden na drugi zlewają się, bo odcinki AB i BC są równe, punkty F i G zleją się jako środki równych boków, prostopadła OF pójdzie po prostopadłej OG i punkt O w jednym trójkącie zleje się z punktem O w drugim trójkącie, bo są jednakowo oddalone od końców boków AB i BC, kąty więc ABO=CBO i OCB, = BAO, czyli że każdy z nich równa się połowie całego kąta.

Mamy więc, że punkt O jest równo oddalony od boków AB i BC i od wierzchołków A, B, C. Trójkąty BOC i COD nałożone jeden na drugi zlewają się również, gdyż kąty BCO i OCD są równe jako połowy równych kątów i ramiona ich są równe; BC=DC i OC=OC, a to daje OC=OB=OD i OG=OH. A więc mamy OA=OB=OC=OD i OF=OG=OH. W ten sam sposób udowodnimy, że i OD=OE=OA a także OH=OI=OK.

Przystawanie wielokątów.

Przedstawmy sobie wielokąt ABCDE (fig. 32) i rozpatrzmy jakie są i ile trzeba warunków, aby względne położenie wierzchołków w wielokącie było wyznaczone. Dla wyznaczenia względnego położenia dwóch wierzchołków A i B należy wiedzić długość boku AB; żeby wyznaczyć położenie trzeciego wierzchołka C względem boku AB dostatecznie wiedzieć kąt B i długość boku BC; dla wyznaczenia wierzchołka D dostatecznie wiedzieć kąt C i długość boku DC; co zaś do wyznaczenia wierzchołka E względem wierzchołków A i D, to mogą być trzy sposoby; możemy wyznaczyć jego położenie 1) kątami A i D, gdyż boki DE i EA mogą przeciąć się tylko w jednym punkcie, 2) kątem A i długością boku EA albo kątem D i długością boku DE, 3) długościami boków DE i EA (Tw. XII.) Widzimy więc, że względne położenie wierzchołków w wielokącie będzie zupełnie wyznaczone, gdy będziemy mieli wiadome: 1) wszystkie boki i kąty po sobie następujące oprócz dwóch

boków i kąta między nimi zawartego; 2) wszystkie boki oprócz jednego i wszystkie kąty oprócz dwóch przyległych do tego boku; 3) wszystkie boki i wszystkie kąty oprócz 3 po sobie następujących. A gdy warunki, wyznaczające względnie położenie wierzchołków w obydwóch wielokątach, będą jednakowe to wielokąty nałożone jeden na drugi zleją się. Ztąd mamy trzy przypadki przystawiania wielokątów.

Twierdzenie XXX. I. Wielokąty o n bokach są przystające, gdy mają n — 2 boków równych i n—1 kątów między nimi odpowiednio zawartych równych.

Twierdzenie XXXI. Wielokąty o n bokach są przystające, gdy mają n — 1 boków równych i n — 2 kątów między nimi odpowiednio zawartych równych.

Twierdzenie XXXII. Wielokąty o n bokach są przystające, gdy mają n boków równych i n—3 kątów między nimi odpowiednio zawartych równych.

Wyraziliśmy względne położenie wierzchołków za pomocą boków i kątów; ale ono może być również wyrażone i przy pomocy przekątnych; a przez to powstały by nowe twierdzenia przystawania wielokątów w zależności od boków, kątów i przekątnych.

Zestawiając wszystkie trzy przypadki przystawania wielokątów, widzimy, że dla przystawania wielokątów, trzeba 2n — 3 warunków, wyrażonych w zależności boków i kątów a odpowiednio wziętych.*)

Rozpatrzywszy ogólne własności wielokątów co do boków, kątów, przekątnych i ich przystawanie, przejdźmy do własności i warunków przystawania wielokątów szczególnych, rozpoczynając od najprostszych trójkątów a następnie czworokątów.

Trójkąty.

Trójkąt jest to figura, utworzona przez trzy proste, z których każda przecina dwie inne.

Określenie boków i kątów jak w wielokątach; a należy określić: podstawę, wysokość, dwojsieczną, symetralną, dośrodkową.

Należy rozpatrzyć własności trójkątów ostrokątnych co do boków, kątów wewnętrznych i zewnętrznych i ich zależności wzajemnej, co do zależności boków i kątów, co do linij ważniejszych w trójkącie jak dwójsieczne, symetralne, wysokości, dośrodkowe, linie równoległe do jednego z boków, a wychodzące z punktów, wziętych na drugim boku i dzielących ów bok na części równe, jak też i trójkątów prostokątnych, równoramiennych, równobocznych, i wreszcie przystawanie trójkątów.

a) Własności trojkątów co do boków:

Twierdzenie XXXIII. Suma dwóch boków jest większą od trzeciego a ich różnica jest mniejszą od trzeciego.

Udowodnić $AB < AC + CB$ i $AB - BC < AC$.

Pierwsza część twierdzenia wynika z Twierdzenia XXV., a druga część z pierwszej; bo gdy mamy (fig. 37) $AB + BC > AC$ to i $AB < AC + BC$, odejmując od obydwóch części nierówności po BC, mamy $AB - BC < AC$.

---

*) Traktowanie wielokątów w ogólności przed wielokątami w wypadkach szczególnych dla klas wyższych ma tę dobrą stronę, że zaznajamia uczniów z metodą analizyczną i daje im możebność porównania metody analitycznej z syntetyczną.

b) Co do kątów zewnętrznych:

Twierdzenie XXXIV. Suma kątów zewnętrznych w trójkącie równa się 4 R.

Wynika z Twierdzenia XXVI.

c) Co do kątów wewnętrznych:

Twierdzenie XXXV. Suma kątów wewnętrznych w trójkącie równa się 2 R.

Wynika z Twierdzenia XXVII.

d) Co do zależności kątów zewnętrznych z wewnętrznymi.

Twierdzenie XXXV. W trójkącie kąt zewnętrzny równa się sumie dwóch kątów wewnętrznych mu nieprzyległych.

Mamy sumę kątów wewnętrznych w trójkącie równą 2 R: (fig. 37): BAC, + ABC, + ACB = 2R, sumę kątów przyległych również równą 2 R:

$$ABC + CBD = 2R.$$

Dwie ilości równe trzeciej 2 R są sobie równe

$$BAC + \underline{ABC} + ACB = \underline{ABC} + CBD,$$

odejmując od obydwóch części równości kąt ABC, otrzymamy

$$CBD = BAC + ACB.$$

e) co do zależności boków i kątów w trójkącie.

Twierdzenie XXXVII. W trójkącie równym bokom odpowiadają równe kąty, większemu bokowi większy kąt, mniejszemu bokowi mniejszy kąt.

Uważamy boki trójkąta jako pochyłe (Tw. X).

f) Własności trójkąta względem prostych ważniejszych w trójkącie:

Twierdzenie XXXVIII. Dwójsieczne w trójkącie spotykają się w jednym punkcie.

Wykreślmy dwójsieczne kątów CAB i ABC, (fig. 38). punkt przecięcia się ich O, będąc na dwójsiecznej AO daje OE=OG (Tw. XV.), będąc zaś na dwójsiecznej OB, daje OE=O F; z tego wynika, że OF=OG, co dowodzi, że punkt O znajduje się na dwójsiecznej kąta ACB, czyli że dwójsieczna kąta ACB przechodzi przez punkt O; a zatem wszystkie trzy dwójsieczne przecinają w jednym punkcie, który jest równo oddalony od wszystkich trzech boków.

Twierdzenie XXXIX. Prostopadłe, wykreślone ze środków boków w trójkącie, spotykają się w jednym punkcie.

Wykreślamy prostopadłe EO i FO (fig. 39). ze środków boków AB i CB; ich przecięcie punkt O, będąc na prostopadłej EO daje AO=OB, będąc zaś na prostopadłej FO daje OB=OC; z tego wynika, że i CO=OA, a to wskazuje, że punkt O znajduje się na prostopadłej GO, wykreślonej ze środka boku CA, czyli że ona przechodzi przez punkt O; a zatem wszystkie trzy prostopadłe, zwane symetralnemi, spotykają się w jednym punkcie, który jest równo oddalony od wszystkich wierzchołków.

Twierdzenie XL. W trójkącie wysokości spotykają się w jednym punkcie.

Gdy wykreślimy z wierzchołków trókąta ABC (fig. 40) równoległe do boków przeciwległych, powstanie trójkąt HIK, w którym KC=CH jako równe bokowi AB. (Twierdz. XXII.) Na tej samej podstawie HB=BI i IA=AK. Ale wysokości AF, BG, CE, będąc prostopadłemi do boków trójkąta ABC są

również prostopadłe do boków trójkąta KHI, którego boki są równoległe do boków trójkąta ABC. Mamy zatem w trójkącie IHK ze środków boków wykreślone prostopadłe; na podstawie więc Twierdzenia XXXIX. one spotykają się w jednym punkcie, a przez to samo i wysokości w trójkącie danym ABC spotykają się w jednym punkcie.

Twierdzenie XLI. Prosta, wykreślona ze środka boku trójkąta równolegle do drugiego boku, dzieli bok trzeci na dwie równe części i równa się połowie trzeciego boku.

Dano. (Fig. 41) CD = DA i DE równoległe do AB.

Udowodnić: CE = EB i DE = $^1/_2$ AB.

Wykreślmy EF równoległe do CA.

Mamy: EF = DA (Tw. XXII.), a że DA = DC, to i EF = CD. Kąty EFB i CDE są równe jako równe temu samemu kątowi CAB; również kąty DCE i FEB są równe jako odpowiedne; z czego wynika, że położenie punktów B i E względem boków EF i CD jest zupełnie to same, a zatem trójkąty EFB i CDE nałożone jeden na drugi zlewają się, z czego wynika, że EB = CE. Prosta DE równa FB jest równą także AF (twierdz. XXII.), a zatem DE = $^1/_2$ AB.

Odwrotność tego twierdzenia, prosta łącząca środki dwóch boków w trójkącie jest równoległa do trzeciego boku i równa się jego połowie łatwo się udowodni drogą fałszywego założenia.

Dano (fig. 42) CD = DA i CE = EB.

Udowodnić: że DE jest równoległa do AB.

Niech DE nie jest równoległa do AB, to z punktu D można wykreślić równoległą do AB, niech nią będzie DE', a w takim razie na mocy poprzedniego twierdzenia CE' = E'B, a to sprzeciwia się założeniu, bo gdy CE = EB, to nie może być, żeby dwie części równe, z których jedna następnie została zwiększoną a druga o tyleż zmniejszoną, zostały równe.

Twierdzenie XLII. Gdy w trójkącie jeden bok podzielimy na części równe i z punktów podziału wykreślimy równoległe do drugiego boku, to trzeci bok zostanie podzielony na równe części.

Dano: (Fig. 43) CD = DE = EF = FA i DG ∥ EH ∥ FI ∥ AB.

Udowodnić: CG = GH = HI = IB.

Udowodniamy jak poprzednio: rozpatrujemy trójkąty DCG, GHK, HLI IMB, te mają po jednym boku równym: DE = GK = HL = IM po dwa kąty przyległe równe, a zatem położenie wierzchołków, C, G, H, I, względem odcinków CD, GK, HL, IM zupełnie te same, a wskutek tego trójkąty nałożone odpowiednio zleją się, z czego wynika CG = GH = HI = IB.

Twierdzenie XLIII. Dośrodkowe w trójkącie spotykają się w jednym punkcie.

Dano: (fig. 44) AE = EB, BF = FC CG = GA.

Udowodnić: że skoro połączymy G z B i F z A, to trzecia odśrodkowa CE przechodzi przez punkt przecięcia się O dwóch odśrodkowych AF i BG.

Podzielmy odcinki AO i BO po połowie, t. j. AH = OH i BI = IO, punkta podziału H i J połączmy, jak również punkt G i F.

Mamy: GF = $^1/_2$ AB i HI = $^1/_2$ AB i są równoległe do AB, jako proste łączące środki boków w trójkącie, a przez to GF i HI są równe i równoległe, a ponieważ i kąty GFO = OHI i FGO = OIH, to trójkąty OGF i OIH

nałożone zleją się, bo względne położenie wierzchołków w jednym i drugim trójkącie te same; z tego wynika: OH = OF i GO = OI, że zaś HO = HA i OI = IB to dośrodkowe AF i BG są podzielone na trzy części i punkt przecięcia O znajduje się na jednej trzeciej od boku. Rozpatrując następnie dośrodkowe BG i AF, dojdziemy do tego samego wyniku, czyli że środkowa CE przejdzie przez punkt przecięcia dwóch innych, a tem samem wszystkie trzy przecinają się w jednym punkcie.

1) Własności trójkątów szczególnych:

Twierdzenie XLIV. W trójkącie prostokątnym prosta, łącząca wierzchołek kątu prostego ze środkiem przeciwprostokątnej, równa się połowie przeciwprostokątnej.

Dano: $\sphericalangle A = 90^0$ i CD = DB (Fig. 45).

Udowodnić: AD = CD = DB.

Z punktu D wykreślam równoległę do jednego z boków przyprostokątnych n. p. do AB; to wiemy, że ona przechodzi przez E, środek boku CA, (Twierdz. XLI.) i będzie do niej prostopadłą a w takim razie CD = DA jako pochyłe równo oddalone od spodka prostopadłej; skoro zaś AD = CD, to i DA = DB, a więc AD równa się połowie CB.

Odwrotnie Trójkąt, w którym prosta, łącząca wierzchołek ze środkiem boku przeciwległego, równa się połowie tego boku, jest prostokątną.

Dano: AD = CD = DB (Fig. 45).

Udowodnić: $\sphericalangle A = 90^0$.

Trójkąt CDA jest równoramienny, więc m = n; trójkąt ADB jest również równoramienny więc p = q; a ponieważ m + n + p = q = 2 R czyli 2 n + 2 p = 2 R, to n + p = R.

Własności trójkąta równoramiennego.

Twierdzenie XLV. W trójkącie równoramiennym kąty przypodstawne są równe, a prostopadła, wykreślona na podstawę, przechodzi przez środek podstawy i jest dwójsieczną kąta wierzchołkowego.

Własności te wynikają z własności pochyłych (Twierdz. IX. i X.).

Twierdzenie XLVI. W trójkącie równobocznym kąty są równe; dwójsieczne, symetralne wysokości i dośrodkowe zlewają się w jedną.

Wynika to z własności trójkąta równoramiennego.

Przystawanie trójkątów.

Trójkąty są przystające, gdy nałożone odpowiednio jeden na drugi zlewają się, a to nastąpi, gdy wierzchołki ich zleją się; do tego zaś, jak już to powiedzieliśmy przy przystawaniu wielokątów, potrzeba, żeby względne położenie wierzchołków w obydwóch trójkątach było jednakowe. Dla zlania się dwóch boków, jednego w jednym trójkącie a drugiego w drugim trójkącie niezbędnem jest, żeby ich długości były jednakowe; co do zlania się trzecich wierzchołków, to w rozmaity sposób można wyznaczyć położenie jego względem dwóch innych: 1) długościami prostych, łączących ten wierzchołek (C) (fig. 37) z dwoma innymi A i B, gdyż podług Twierdz. XII. nie może być dwóch punktów jednakowo oddalonych od każdego z dwóch danych.

2) Długością boku, łączącego trzeci wierzchołek z jednym z dwóch pierwszych np. AC i kątem CAB, jaki on tworzy z bokiem AB.

3) Kątami przyległymi do boku AB, gdyż dwie proste przecinają się tylko w jednym punkcie.

4) Położenie punktu C (fig. 48) względem dwóch innych A i B może być jeszcze wyznaczone odległością go od jednego z dwóch pierwszych (A i B) np. CA i kątem przeciwległym większemu z tych dwóch boków (CA i AB). Dano długości AB i AC i wielkość kąta ACB a przytem AB> AC. Dopuśćmy, że może odpowiadać tym warunkom drugi wierzchołek C' czyli, że mogą być dwa trójkąty ABC i ABC', wykreślone z tych samych danych. Obracajmy trójkąt ACB około punktu A tak, żeby wierzchołek C wpadł w C', to ponieważ kąt C' równa się kątowi C, ramię CB pójdzie po BC' i niech punkt B znajdzie się w B' wtedy trójkąt ACB przyjmie położenie ACB', a prostopadła, wykreślona z punktu A na C'B musiała by paść między równemi i pochyłemi AB' i AB, i wypadłoby, że pochyła krótsza AC byłaby dalej oddalona od spadku prostopadłej D niż pochyła dłuższa AB, co jest niemożebnem. A więc położenie punktu warunkami powyżej podanymi jest zupełne wyznaczone.

Na podstawie wyznaczenia położenia punktu względem dwóch innych, wynikają cztery przypadki przystawania trójkątów:

1) Twierdzenie XLVII. Trójkąty są przystające, gdy mają po trzy boki równe.

2) Twierdzenie XLVIII. Trójkąty są przystające, gdy mają po dwa boki równe i po kącie równym, zawartym między tymi bokami.

3) Twierdzenie XLIX. Trójkąty są przystające, gdy mają po jednym boku równym i po dwa kąty przyległe równe.

4) Twierdzenie L. Trójkąty są przystające, gdy mają po dwa boki równe i po jednym kącie równym, przeciwległym większemu bokowi w trójkącie.

Rozpatrując wrzystkie twierdzenia przystawania trójkątów, widzimy, że dla przystawania trójkątów niezbędnem jest trzy warunki odpowiednio wzięte a zarazem, że innych przypadków przystawania trójkątów być nie może w zależności od boków i kątów trójkątów.

Przystawanie trójkątów szczególnych daje się wyprowadzić z przystawania trójkątów ostrokątnych w ogólności, biorąc w uwagę ich określenia:

Twierdzenie LI. Trójkąty prostokątne są przystające, gdy mają po dwa boki odpowiedno równe, lub po jednym boku odpowiednio równym i po jednym kącie ostrym równym, gdyż w pierwszym razie mają po dwa boki równe i po kącie równym albo między nimi zawartym albo przeciwległym większemu bokowi, a w drugim po jednym boku równym z przyległymi kątami równymi.

Twierdzenie LII. Trójkąty równoramienne są przystające, gdy mają po dwa boki równe, między którymi jest podstawa, lub po jednym odpowiednim boku równym i po jednym kącie równym.

Gdyż w pierwszym razie mają po trzy boki równe, a w drugim po jednym boku równym i po dwa kąty przyległe równe.

Twierdzenie LIV. Trójkąty równoboczne są równe, gdy mają po jednym boku równym, gdyż mają w takim razie po trzy boki równe.

Przystawanie trójkątów służy do wyprowadzenia równości odcinków lub kątów, na podstawie, że w trójkątach przystających równym bokom odpowiadają równe kąty i odwrotnie równym kątom odpowiadają równe boki.

Czworokąty.

Pomijam określenie czworokątów w ogólności, ich własności co do boków, co do kątów wewnętrznych i zewnętrznych i ich przystawanie, bo te wynikają bezpośrednio z własności wielokątów w ogólności, a również i rodzaje czworokątów; a przystępuję do własności czworokątów szczególnych: tropezów równoległoboków, rombów, prostokątów i kwadratów.

Twierdzenie LV. W tropezie prosta, wykreślona ze środka boku nie równoległego równolegle do podstaw, dzieli drugi bok nie równoległy na dwie części równe i równa się połowie sumy podstaw, a jej odcinek, zawarty między przekątnymi, równa się połowie różnicy podstaw.

Dano (fig. 47.) $AB \parallel CD$, $CE = EA$ i $EF \parallel AB$.

Udowodnić $DF = FB$, $EF = \frac{AB + CD}{2}$ i $GH = \frac{AB - CD}{2}$.

Rozpatruję trójkąt CAB: z punktu E, środka boku CA, wykreślono równoległą do podstawy, ona przechodzi przez H środek boku CB, a więc $CH = HB$; na tej samej podstawie w trójkącie CBD, HF przechodzi przez punkt F, środek DB, a więc $DF = FB$.

W trójkącie ACB mamy więc: $EH = \frac{1}{2} AB$, a w trójkącie CDB mamy $HF = \frac{1}{2} CD$; dodając, otrzymujemy $CF = \frac{AB + CD}{2}$.

Nakoniec trzecią część udowodnimy z trójkątów CAB i CAD

$$EH = \tfrac{1}{2} AB \text{ i } EG = \tfrac{1}{2} CD$$

odejmujemy $EH - EG = GH = \frac{AB - CD}{2}$.

Własności równoległoboku.

Twierdzenie LVI. W równoległoboku: 1) boki naprzeciwległe są równe; 2) kąty przeciwległe są równe, a przyległe do tego samego boku są spełniające; 3) przekątna dzieli równoległybok na dwa trójkąty przystające; 4) przekątne w punkcie przecięcia się, dzielą się po połowie; 5) każdy odcinek, przechodząc przez punkt przecięcia się przekątnych dzieli się po połowie.

Dano (fig. 48) $AB \parallel CD$ i $AC \parallel DB$.

Udowodnić 1) $AB = CO$, 2) $\angle A = \angle C$ i $\angle A + \angle B = 180^0$, 3) $ADC = ADB$, 4) $AO = OD$ i $CD = OB$, 5) $EO = OF$.

1) $AB = CD$ i $AC = DB$, jako odcinki równoległych między równoległymi (Twierdz. XXII), 2) $\angle A = \angle C$ i $\angle A + \angle B = 180^0$ na podstawie twierdzeń XXI i XXII, 3) trójkąty $ADC \cong ABD$, bo mają po dwa boki równe i po kącie między nimi zawartym równym, 4) $AO = OD$ i $CO = OB$ wynika z przystawiania trójkątów COD i AOB, które mają po jednym boku równym i po dwa kąty przyległe równe, 5) równość $EO = OF$ winika z przystawania trójkątów EOD i AOF, bo mają po jednym boku równym $AO = OD$ i po dwa kąty przyległe równe.

Punkt przecięcia się przekątnych zowie się środkiem równoległoboku.

Własności romba.

Romb jako równoległobok posiada jego własności a do tego:

Twierdzenie LVII. W rombie: przekątne są prostopadłe i każda z nich jest dwójsieczną kąta, przez wierzchołek którego przechodzi.

Dano (fig. 49) $AC—DB=AD=CB$.

Udowodnić $CD \perp AB$ i $\angle ACD = DCB$.

Własności te wynikają z własności trójkątów równoramiennych ACB i ADB. Bo gdy zwierzchołków trójkątów C i D wykreślimy prostopadłe na podstawę spólną AB, to każda z nich przechodzi przez środek podstawy AB, a zatem stanowią jedną i tą samą prostą CO. A więc przekątne są prostopadłe i są dwójsiecznemi, bo wysokość w trójkącie równoramiennym jest dwójsieczną tego kąta.

Własności prostokąta.

Prostokąt jako równoległobok posiada wszystkie jego własności a przytem przekątne są równe.

Dano $\angle A = \angle B = \angle C = \angle D = 90^0$.

Udowodnić $AD = CB$.

Wynika ta własność z przystawania trójkątów ACD i ACB.

Własności kwadrata.

Kwadrat jako równoległobok, romb i prostokąt posiada wszystkie ich własności.

Kończę moją pracę na tych początkach geometryi elementarnej, bo jak powiedziałem na wstępie, chciałem tylko wskazać ważność znaczenia systemu i metody, podług których podręcznik ma być ułożony, a które mają być ściśle przeprowadzone jak w całości tak i w szczegółach.

Tylko wten sposób ułożony podręcznik odpowie należycie swemu zadaniu t. j. przyczyni się do nauczenia ucznia ścisłego myślenia i jasnego pojmowania rzeczy.

Każdą najostrzejszą krytykę przedmiotową przyjmę z całą wdzięcznością.

Antoni Giedroyć.

Fig. 32.

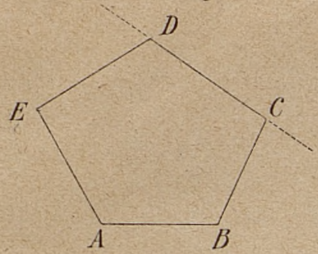

Fig. 33.

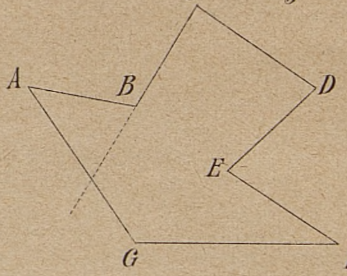

Fig. 34.

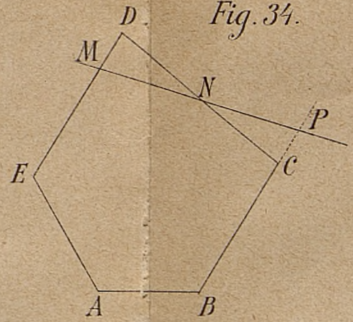

Fig. 35.

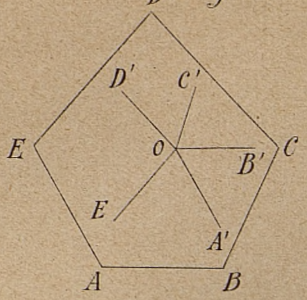

Fig. 36.

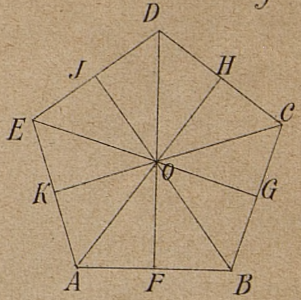

Fig. 37.

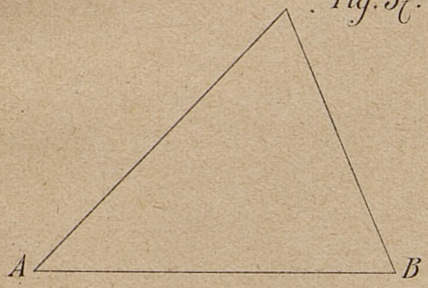

Fig. 38.

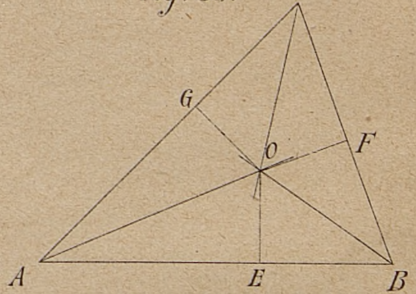

Fig. 39.

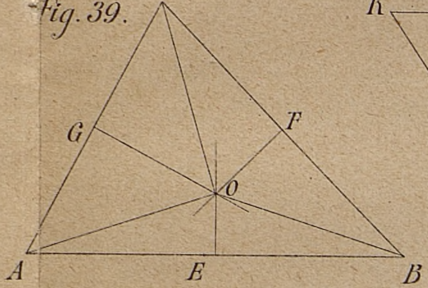

Fig. 40

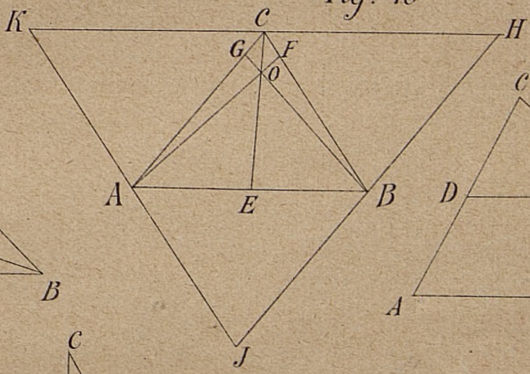

Fig. 41.

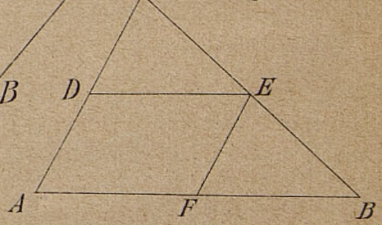

Fig. 42.

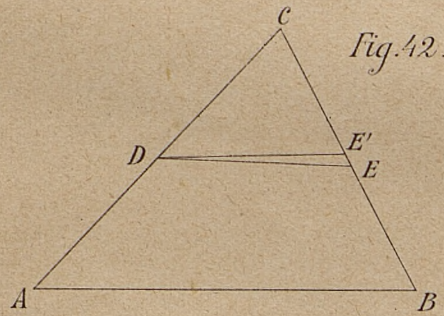

Fig. 43.

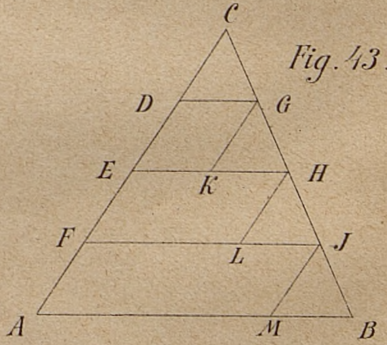

Fig. 44.

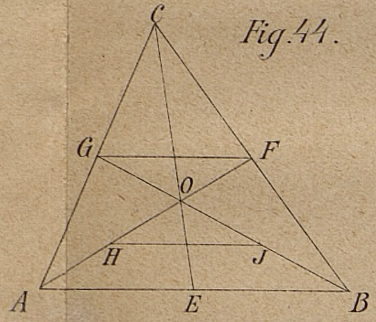

Fig. 45.

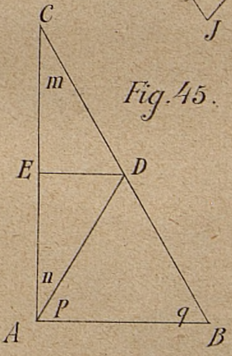

Fig. 46.

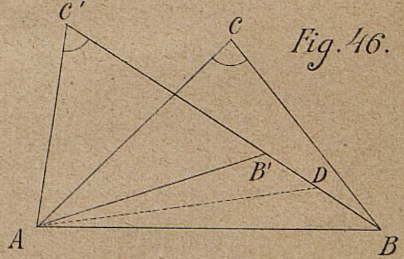

Fig. 47.

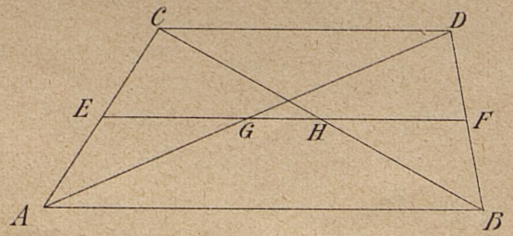

Fig. 48.

Fig. 49.

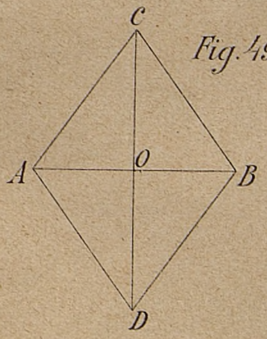
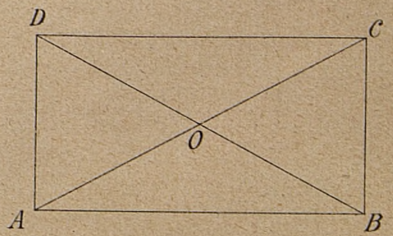

Fig. 50.

WIADOMOŚCI SZKOLNE.

I. GRONO NAUCZYCIELSKIE.

A) Zmiany w gronie nauczycielskiem w ciągu roku szkolnego 1903/4.

Przybyli do grona nauczycielskiego.

1. **Mrozicki Franciszek**, zast. naucz. w c. k. II. szkole realnej w Krakowie, mianowany rzecz. naucz. rozp. c. k. M. W. i O. z d. 23. czerwca 1903. l. 16.700. (Reskr. c. k. R. S. K. z d. 27. lipca 1903 l. 21.812).
2. **Suchanek Jan**, zast. naucz. w c. k. I. szkole realnej we Lwowie, mianowany rzecz. nauczycielem temsamem, jak powyżej, rozporządzeniem.
3. **Storczykowski Łukasz**, zast. naucz. w c. k. szkole realnej w Śniatynie, przeniesiony rozp. c. k. R. S. K. z 23. stycznia 1904 l. 2608.
4. **Laurecki Włodzimierz**, kandydat stanu naucz. mianowany zast. naucz. rozp. c. k. R. S. K. z 31. sierpnia 1903 l. 21.688.
5. **Sęk Stanisław**, kandydat stanu naucz., mianowany zast. naucz. rozp. c. k. R. S. K. z 18. września 1903 l. 33.341.
6. **Mosler Abraham**, kandydat stanu naucz. mianowany zast. naucz. rozp. c. k. R. S. K. z 28. listopada 1903 l. 45.101.

Ubyli z grona nauczycielskiego.

1. **Madej Józef**, naucz. rzecz., otrzymał posadę nauczycielską w c. k. I. szkole real. we Lwowie rozp. c. k. M. W. i O. z 23. czerwca 1903 l. 16.700. (Reskr. c. k. R. S. K. z 27. lipca 1903 l. 21.812).
2. **Baumfeld Gustaw**, zast. naucz., uwolniony od obowiązków służbowych rozp. c. k. R. S. K. z 17. lipca 1903 l. 20.678.
3. **Spychałowicz Bronisław**, zast. naucz., uwolniony jak poprzedni.
4. **Makłowicz Leopold**, zast. naucz., zmarł 4. września 1903 w Stryju.
5. **Daniłowicz Eugeniusz**, zast. naucz., przeniesiony w tymsamym charakterze rozp. c. k. R. S. K. z 2. lutego 1904 l. 4141 do c. k. gimnazyum w Stryju.

Na urlopie.

1. **Daniłowicz Eugeniusz**, zast. naucz., bawił na urlopie w I. półr. r. s. 1903/4 na mocy rozp. J. E. Pana Ministra W. i O. z 27. czerwca 1903 l. 18.508. (Reskr. c. k. R. S. K. z 12. lipca 1903 l. 21.781).
2. **Solecki Alexander**, zast. naucz., otrzymał rozp. c. k. M. W. i O. z 17. stycznia 1904 l. 43.711 urlop na II. półr. 1903/4. (Reskr. c. k. R. S. K. z 28. stycznia 1904 l. 3001).

B) Stan grona nauczycielskiego przy końcu roku szkolnego 1904.

Liczba porz.	Nazwisko, imię i stopień służbowy	Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu	Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu	UWAGA
	A) NAUCZYCIELE PRZEDMIOTÓW OBOWIĄZKOWYCH.			
1	*Rembacz Michał* kawaler orderu Franciszka Józefa, c. k. dyrektor w VI. randze, członek Rady szkolnej okręgowej.	Geometrya i rysunek geom. IIIa 2, IIIb 2.	4	
2	*Duchowicz Bronisław* nauczyciel.	Matemat. II 3. Historya natur. II 2. Chemia IVa 3, IVb 3, Va 2, Vb 2, VI 2.	17	Gospodarz kl. II. Zawiadowca gabinetu chemii.
3	*Fedorowski Zygmunt* zast. naucz.	W I. półr. Język niem. IIIa 5, IIIb 5, IVa 4, IVb 4. W II. półr. Język pol. Ia 3, Ib 3, Historya Ia 2, Ib 2. Język niem. IIIa 5, IVa 4.	18 19	Gospodarz kl. Ib w II. półr.
4	*Giedroyć Antoni* c. k. prof. w VIII. randze.	Język francuski IIIb 4. Matematyka Ib 3, Vb 4, VI 4, VIIa 4, VIIb 4.	23	Gospodarz kl. Vb.
5	*Heller Samuel* c. k. profesor.	W I. półr. (do listopada włącz.) Język niem. Va, Vb, VI, VIIa, VIIb po 4 godz. W II. półr. Geografia II 2, Język niem. VI, VIIa, VIIb, po 4 godz.	20 14	W grudniu i styczniu nie pełnił obowiązków z powodu słabości. Gospodarz kl. VIIa. Zawiadowca księgozbioru pomocy nauk.
6	*Jarosiewicz Bernard* zast. naucz.	Geometrya i rys. geom. II 2. Rysunki odr. II 4 (połowa klasy) IIIb 4, Va 3, Vb 3, VI 2, VIIa 2, VIIb 2, Kaligrafia Ib 2.	24	Zawiadowca zbiorów do nauki rysunków odręcznych
7	*Kobak Jan* c. k. prof. w VII. randze.	W I. półr. Język pol. Ib 3. Geografia II 2, IIIa 2, IIIb 2. Histor. Ib 2, Va 3, Vb 3, VIIa 4, VIIb 4. W II. półr. Geografia IIIa 2, IIIb 2. Hist. Va 3, Vb 3, VIIa 4, VIIb 4.	25 18	Gospodarz kl. Ib w I. półr. Zawiadowca zbiorów do nauki geografii i historyi.
8	*Laurecki Włodzimierz* zast. naucz.	Język niem. Ia, Ib, II, po 6 godz.	18	
9	*Ks. Lehmann Józef* c. k. profesor.	Religia rz. kat. we wszystkich klasach po 2 godz.	14	
10	*Maciulski Ludwik* c. k. prof. w VIII randze.	Fizyka IIIa 3, IIIb 3, IVa 2, IVb 2, VI 3, VIIa 4, VIIb 4.	21	Gospodarz kl. VIIb. Zawiadowca gabinetu fizyki.
11	*Ks. Markowski Adam* c. k. profesor.	Religia gr. katol. we wszystkich klasach po 2 godz.	14	
12	*Mosler Abraham* zast. naucz.	W I. półr. (w grudniu i styczniu) Język niem. Va, Vb, VI, VIIa, VIIb po 4 godz. W II. półr. Język niem. IIIb 5, IVb 4, Va 4, Vb 4.	20 17	
13	*Mrozicki Franciszek* nauczyciel.	Język pol. II 4, IVa 3, IVb 3, Vb 4. Język franc. IVa 3, IVb 3. Historya II 2.	22	Gospodarz kl. IVb.
14	*Pabian Antoni* naucz. gimnastyki.	Gimnastyka we wszystkich klasach i oddziałach po 2 godz.	24	

Liczba porz.	Nazwisko, imię i stopień służbowy	Przedmiot nauki, klasa i liczba godzin w tygodniu	Ogólna liczba godzin nauki w tygodniu	UWAGA
15	*Schreiber Witołd* c. k. profesor.	Język polski IIIa 3. Historya powsz. IIIa 2. Historya naturalna Ia, Ib, Va, Vb, VI, VIIa, VIIb po 2 godz.	19	Gospodarz IIIa kl. Zawiadowca gabinetu historyi natur.
16	*Sęk Stanisław* zast. naucz.	Rysunki odręczne Ia 4, Ib 4, II 4 (połowa klasy) IIIa 4, IVa 3, IVb 3. Kaligrafia Ia 2.	24	
17	*Solecki Alexander* zast. naucz.	W I. półr. Geografia Ia, Ib. Matematyka Ia, IIIa, IIIb, IVa, IVb po 3 godz. tygod. — W II. półr. na urlopie.	21	Gospodarz Ia kl. w I. półr.
18	*Staniewicz Karol* c. k. prof. w VIII. randze.	W I. półr. Język pol. Ia 3, IIIb 3, Va 4, VIIa 4, VIIb 4. Historya Ia 2, IIIb 2. W II. półr. tesame przedmioty oprócz jęz. pol. i histor. w kl. Ia.	22 17	Gospodarz IIIb kl. Zawiadowca czytelni uczniów.
19	*Storczykowski Łukasz* zast. naucz.	W II. półr. Geografia Ia, Ib, tudzież matematyka w kl. Ia, IIIa, IIIb, IVa, IVb po 3 godz.	21	Gospodarz Ia kl. w II. półr.
20	*Suchanek Jan* nauczyciel.	Matemat. Va 4. Geometrya i rys. geom. IVa 2, IVb 2, Geometrya wykreśl. Va 3, Vb 3, VI 3, VIIa 2, VIIb 2.	21	Gospodarz Va kl. Zawiadowca gab. rys. geom.
21	*Taubeles Samuel* nauczyciel.	Religia mojż. we wszystkich klasach po 2 godz.	14	
22	*Terlecki Emilian* c. k. profesor.	Język ruski III, IV, V, VI po 2 godz. Geografia IVa, IVb 2. Historya powsz. IVa, IVb i VI po 3 godz.	21	Gospodarz IVa kl.
23	*Zamorski Jan* c. k. profesor.	Język polski VI 3. Język francuski IIIa 4, Va 3, Vb 3, VI 3, VIIa 3, VIIb 3.	22	Gospodarz VI kl.

B) NAUCZYCIELE PRZEDMIOTÓW NADOBOWIĄZKOWYCH.

1	*Duchowicz Bronisław* nauczyciel.	Ćwiczenia praktyczne w chemicznem laboratoryum w kl. V 2, VI i VII (razem) 2. Stenografia	4 2	
2	*Ruth Jan* naucz. c. k. Sem. naucz.	Śpiew w dwu oddziałach	4	

ASYSTENT NAUKI RYSUNKÓW ODRĘCZNYCH: *Hoff Wacław.*

Służba szkolna: *Jagoda Antoni,* tercyan i 2 pomocników.

II. PLAN NAUKI.

A) Przedmioty obowiązkowe.

W galicyjskich szkołach realnych obowiązuje plan naukowy, zatwierdzony rozporządzeniem c. k. Ministerstwa wyzn. i ośw. z dnia 1. maja 1900 l. 4202, tu poniżej według klas podany.

W roku szkol. 1903/4 udzielano nauki na podstawie tego planu z uwzględnieniem postanowień przejściowych c. k. Rady szk. kraj. z d. 5. czerwca 1900. l. 11.512 co do nauki historyi powszechnej w klasie VII. Z rokiem szkol. 1904/5 tracą moc wszelkie postanowienia przejściowe, tyczące się planu nauki.

I. KLASA.

Religia 2 godz. tyg. Zasady katolickiej wiary i moralności.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów. Deklamacya. Należyte wygłaszanie z pamięci wzorowych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych. Gramatyka. Elementarna nauka o zdaniu pojedyńczem i o składni zgody, najważniejsze zdania poboczne, poznanie ważniejszych znaków pisarskich. Deklinacya imion. Wypracowania piśmienne: cztery na miesiąc, a mianowicie: w pierwszem półroczu wyłącznie dyktaty, ułożone systematycznie, a obejmujące ważniejsze zasady i prawidła pisowni: w drugiem półroczu naprzemian dwa dyktaty i wypracowania stylistyczne, szkolne i domowe.

Język niemiecki, 6 godz. tyg. Czytanie; uczenie się na pamięć słówek, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; tłómaczenie; rozmówki. Znajomość odmian regularnych i głównych zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne dla praktycznej wprawy, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Geografia, 3 godz. tyg. Zasadnicze pojęcia z geografii, traktowane w sposób poglądowy, o ile są potrzebne do zrozumienia mapy. Ruch dzienny słońca względem budynku szkolnego i siedziby szkoły w rozmaitych porach roku; na tej podstawie oryentowanie się w najbliższem otoczeniu, na mapie i globusie. Opisanie i wyjaśnienie oświetlenia i ogrzewania ziemi w obrębie kraju rodzinnego w ciągu całego roku, o ile te zjawiska zależą bezpośrednio od długości dnia i wysokości słońca. Przegląd oro- i hydrogaficzny ziemi tudzież położenie najgłówniejszych państw i miast w poszczególnych częściach świata. Wprowadzenie do czytania na mapie z ciągłemi ćwiczeniami. Próby rysowania najprostszych przedmiotów geograficznych w związku z mapą.

Historya, 2 godz. tyg. Najważniejsze podania, osoby i zdarzenia z dziejów kraju rodzinnego.

Matematyka, 3 godz. tyg. Układ dziesiątkowy: Pisanie liczb u Rzymian. Pierwsze cztery działania na liczbach całkowitych i ułamkach dziesiętnych, oderwanych i mianowanych. Wyjaśnienie układu metrycznego miar i wag. Ćwiczenia w prostem wnioskowaniu. Podzielność liczb, rozkład na czynniki pierwsze; największa wspólna miara i naj-

mniejsza wspólna wielokrotność. Pierwsze cztery działania na ułamkach zwyczajnych. Zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i na odwrót. Rachunek liczbami wielorakiemi.

Początki nauki form geometrycznych. Pojęcia zasadnicze geometryi i objaśnienie z poglądu brył elementarnych, jakoto: sześcianu, graniastosłupa, ostrosłupa, walca, stożka i kuli. Objaśnienie najważniejszych form geometryi płaskiej i ich cech głównych na podstawie poglądu. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

Historya naturalna, 2 godz. tyg. W I. półr. Zwierzęta, mianowicie ssawce i ptaki. — W II. półr. Rośliny, mianowicie wybór roślin zarodkowych, na których najłatwiej zaznajomić można uczniów z zasadami zewnętrznej budowy roślin.

Rysunki odręczne, 4 godz. tyg. Rysowanie płaskich form ornamentu geometrycznego jako przygotowanie do ornamentu swobodnego. Łatwe ornamenta swobodne; kwiaty stylizowane; łatwe kształty naczyń w rzucie geometrycznym. — Materyał: Ołówek, farba. — Objaśnienia: Zastosowanie i znaczenie ornamentów rysowanych.

Kaligrafia, 2 godz. tyg. Pismo zwykłe, łacińskie i niemieckie, pismo rondowe i igiełkowe.

II. KLASA.

Religia, 2 godz. tyg. Dzieje starego zakonu z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

Język polski, 4 godz. tyg. Czytanie wzorów według wypisów jak w kl. I. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Elementarna nauka o zdaniu złożonem. Powtórzenie deklinacyi imion i odmiana słów. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona. Ćwiczenia ortograficzne jak w kl. I. Wypracowania piśmienne: 3 na miesiąc, naprzemian dyktat, zadanie szkolne i domowe.

Język niemiecki, 6 godz. tyg. Zdawanie sprawy z czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań, retrowersya, dłuższe rozmówki, memorowanie słówek, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie odmiany regularnej, poznanie najważniejszych wyjątków. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Tematy jak w kl. I.

Geografia, 2 godz. tyg. Zwięzłe powtórzenie zasadniczych pojęć geografii matematycznej. Ruch pozorny słońca w rozmaitych szerokościach; z tego wynikające różnice w oświetleniu i ogrzewaniu ziemi jako podstawa klimatów. Azya i Afryka pod względem położenia i zarysu, tudzież co do oro i hydografii, etnografii i topografii z uwzględnieniem stosunków klimatycznych, o ile je można wyjaśnić z ruchu pozornego słońca. Związek między klimatem a roślinnością, płodami krajów i zatrudnieniem ludów należy traktować tylko na niektórych przystępnych, jasno zrozumiałych przykładach. Europa: pogląd na jej położenie i zarys, na oro i hydografię. Państwa Europy południowej i Wielka Brytania według zasad podanych przy geografii Azyi i Afryki. Początek ćwiczeń w szkicowaniu map.

Historya, 2 godz. tyg. Najważniejsze osoby i zdarzenia z dziejów monarchii austr.-węg. z uwzględnieniem dziejów powszechnych.

Matematyka, 3 godz. tyg. Powtórzenie nauki o ułamkach zwyczajnych. Rachunek liczbami niezupełnemi. Mnożenie i dzielenie skrócone. Roz-

wiązywanie zagadnień z reguły trzech prostej i złożonej za pomocą wnioskowania. Najważniejsze wiadomości o miarach, wagach i pieniądzach. Nauka o stosunkach i proporcyach z zastosowaniem do rozwiązywania zagadnień z reguły trzech prostej i złożonej. Rachunek procentu prostego, prowizyi i dyskontu. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

Historya naturalna, 2 godz. tyg. W I. półr. Zwierzęta, mianowicie dokończenie zwierząt kręgowych, potem zwierzęta bezkręgowe, szczególnie owady. — W II. półr. Rośliny, mianowicie dalszy ciąg nauki kl. I.; przerobienie kilku roślin zarodnikowych i takich roślin zarodkowych, których obserwacya przedstawia większe trudności. Wdrażanie do zrozumienia podziału zasadniczego i rozpoznawania najważniejszych grup roślinnych.

Geometrya i rysunki geometryczne, 2 godz. tyg. a) G e o m e t r y a (1 godz. tyg.) Zasady planimetryi do przystawania włącznie b) R y s u n e k g e o m e t r y c z n y (1 godz. tyg.) Ćwiczenia w używaniu przyrządów rysunkowych. Rysunek konstrukcyjny w związku z przerobionym materyałem naukowym i z uwzględnieniem łatwych form ornamentalnych.

Rysunki odręczne, 4 godz. tyg. Rysowanie od ręki modeli geometrycznych pojedyńczo i w grupach z poglądu. Ciąg dalszy rysowania ornamentów swobodnych z zastosowaniem farby. — Materyał: Ołówek (w danym razie pióro), farba. — Objaśnienia: Zasady rysunku perspektywicznego z poglądu. Wyjaśnienia rozwoju i celu ornamentów.

III. KLASA.

Religia, 2 godz. tyg. Żywot Pana Jezusa i dzieje apostolskie z uwzględnieniem chronologii i geografii biblijnej.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według Wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy, jak w kl. I. i II. Krótkie wiadomości o życiu i pismach celniejszych pisarzy, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Przysłówki, przyimki, spójniki. Składania rządu. Prawidla pisowni. Wypracowania piśmienne: 2 na miesiąc, naprzemian szkolne i domowe.

Język niemiecki, 5 godz. tyg. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych; uwzględnienie synonimów (zwrotów, podobną myśl wyrażających); uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. Co miesiąc 3 zadania (2 szkolne, 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

Język francuski, 4 godz. tyg. Nauka czytania; memorowanie słówek, zwrotów i zdań; retrowersya i rozmówki. Najważniejsze prawidła odmian regularnych (rodzajnika, rzeczownika, przymiotnika, zaimka). Słowa posiłkowe, główne zasady konjugacyi regularnej; tworzenie najważniejszych czasów złożonych. W I. półroczu co tydzień krótki dyktat w ścisłym związku z wziętymi ustępami. W II. półroczu co cztery tygodnie 2 dyktaty i jedno wypracowanie szkolne. Tematy do dyktatów jak w I. półroczu; do zadań szkolnych: pisanie z pamięci memorowanych ustępów, retrowersye.

Geografia, 2 godz. tyg. Geografia tych krajów europejskich, których nie traktowano w kl. II. (z wyłączeniem monarchii austr.-węg.); geografia

Ameryki i Australii według zasad, podanych w geografii w kl. II., mianowicie także co do wyjaśnienia stosunków klimatycznych. Ćwiczenia w szkicowaniu map.

Historya, 2 godz. tyg. Podania o bogach i bohaterach z historyi Greków i Rzymian.

Matematyka, 3 godz. tyg. Początki arytmetyki ogólnej. Nauka o czterech działaniach głównych na liczbach ogólnych o jednym i więcej wyrazach z wyłączeniem rachunku ułamkami. Podnoszenie do kwadratu i sześcianu wyrażeń algebraicznych, jedno i wielowyrazowych, tudzież liczb dziesiętnych. Wyciąganie pierwastka kwadratowego i sześciennego z liczb dziesiętnych. Ciągłe ćwiczenia w rachowaniu liczbami szczególnemi w celu utrwalenia wiadomości arytmetycznych z klas poprzednich, ćwiczenia w rachunku podziału. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

Fizyka, 3 godz. tyg. Wstęp: Rozciągłość i nieprzenikliwość ciał, stany skupienia; ruch i jego cechy, bezwładność. Siła, jej punkt przyłożenia, kierunek i wielkość. Pojęcie dwu sił równych, przedstawienie sił za pomocą odcinków. — Nauka o ciężkości: Kierunek ciążenia na ziemi, ciężar, jednostka ciężaru, rodzaje równowagi ciała podpartego. Dźwignia, waga równoramienna i waga rzymska, blok stały. Ciężar właściwy, gęstość względna. — Nauka o siłach molekularnych: Podzielność, drobina, dziurkowatość, spójność, przyczepność. Sprężystość, prawo sprężystości na ciągnienie, waga sprężynowa. — Nauka o ciałach płynnych: Własności charakterystyczne tych ciał. Rozchodzenie się ciśnienia, powierzchnia poziomu. Ciśnienie hydrostatyczne. Reakcya wody wypływającej. Naczynia połączone (zjawiska włoskowatości). Zasada Archimedesa. Łatwiejsze przypadki wyznaczenia ciężaru właściwego przez obserwacyę parcia płynów. Pływanie ciał. Areometr podziałkowy. — Nauka o ciałach gazowych: Własności charakterystyczne tych ciał. Ważenie powietrza, barometr, manometr, prawo Mariotta. Pompy wodne i pompy pneumatyczne. Lewar. Balon powietrzny. — Nauka o cieple: Wrażenie ciepła, temperatura. Zmiana objętości przez ciepło. Termoskopy, termometry. Ciepło właściwe. Przewodzenie ciepła, doświadczenie główne o promieniowaniu ciepła. Wyjaśnienie pór roku na podstawie ruchu ziemi około słońca. Zmiana stanu skupienia. Prężność par. Zasada maszyny parowej. Źródła ciepła. — Nauka o magnetyzmie: Magnesy naturalne i magnesy sztuczne, igla magnesowa, działanie wzajemne dwu biegunów magnetycznych. Magnetyzowanie przez rozdział, przez pocieranie. Magnetyzm ziemi, pojęcie zboczenia i nachylenia z powtórzeniem odpowiednich wiadomości zasadniczych z astronomii. Busola. — Nauka o elektryczności: Elektryzowanie przez tarcie, przez udzielanie. Przewodzenie elektryczności. Dwa rodzaje stanu elektrycznego. Elektroskopy. Siedziba elektryczności. Działanie kończyn. Elektryzowanie przez rozdział. Najzwyklejsze przyrządy do wytwarzania i gromadzenia elektryczności. Burze. Gromochrony. — Ogniwo i stos Volty, dowód biegunowości elektrycznej. Prąd elektryczny. Najzwyklejsze ogniwa galwaniczne. Wytwarzanie ciepła i światła przez prąd. Elektroliza (rozkład wody) i galwanoplastyka. Działania magnetyczne prądu. Telegraf Morsego. Zasadnicze doświadczenia o indukcyi elektrycznej. Telefon i mikrofon. Termoelektryczność.

Geometrya i rysunki geometryczne, 2 godz. tyg. a) Geometrya, (1 godz. tyg.) Ciąg dalszy i dokończenie planimetryi. Równość i przekształcanie

powierzchni figur płaskich. Obliczanie powierzchni, proporcyonalność i podobieństwo w związku z odpowiednim materyałem nauki matematyki w tej klasie. b) Rysunek geometr. (1 godz. tyg.) Rozszerzenie rozpoczętych w kl. II. konstrukcyi na podany wyżej materyał naukowy.

Rysunki odręczne, 4 godz. tyg. Ciąg dalszy rysunku perspektywicznego według trudniejszych modeli pojedynczych lub ugrupowanych; ciąg dalszy rysowania płaskich ornamentów polichromicznych. Przejście do ornamentów plastycznych. — Materyał: Ołówek (w danym razie pióro), kredka, farba. — Objaśnienia: Wyjaśnienie ornamentów rysowanych co do stylu, celu i zastosowania. Wiadomości o barwach i harmonii barw. Ciąg dalszy objaśnienia zjawisk perspektywy i cieniowania przy rysowaniu modeli.

IV. KLASA.

Religia, 2 godz. tyg. Wyjaśnienie ważniejszych obrzędów kościelnych z podaniem powodu i czasu ich wprowadzenia.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie wzorów jak w kl. III. Najważniejsze wiadomości o głównych rodzajach poezyi i prozy w związku z lekturą. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: Składnia w obrębie czasownika. Systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach, powtórzenie całego materyału gramatycznego w ogólniejszych zarysach. Ćwiczenia piśmienne jak w kl. III. Uwzględnienie listów i innych zwyklejszych pism praktycznych.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Reprodukcye jak w kl. III., uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu; uzupełnienie składni rządu. Co miesiąc 3 zadania (2 szkolne, 1 domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye, opowiadania, opisy i listy.

Język francuski, 3 godz. tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersye; dłuższe rozmówki; memorowanie słówek, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie i uzupełnienie odmian regularnych (przymiotnika, liczebnika, zaimka); nauka o przysłówku i przyimku; najzwyklejsze czasowniki nieregularne. Co 4 tygodnie jeden dyktat, jedno zadanie szkolne i jedno domowe. Tematy do wypracowań jak w kl. III. przy cokolwiek zwiększonych wymaganiach.

Geografia, 2 godz. tyg. Położenie, tudzież geografia fizyczna i polityczna Austro-Węgier z wyłączeniem części statystycznej, lecz z dokładnem uwzględnieniem płodów poszczególnych krajów, zatrudnienia ludności, stosunków komunikacyjnych i kultury ludów. Ćwiczenia w swobodnem rysowaniu łatwiejszych szkiców kartograficznych.

Historya, 3 godz. tyg. Dzieje starożytne, głównie Greków i Rzymian ze szczególnem uwydatnieniem momentów z historyi kultury i z ciągłem uwzględnieniem geografii.

Matematyka, 3 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Powtórzenie, uzasadnienie i rozszerzenie nauki o pierwszych czterech działaniach na liczbach ogólnych i szczególnych, całkowitych i ułamkowych. Uzasadnienie najprostszych reguł podzielności liczb układu dziesiątkowego. Teorya największej wspólnej miary i najmniejszej wspólnej wielokrotności, zastosowana do wielomianów. Równania stopnia I. o jednej i więcej niewiadomych z zastosowaniem do rozwiązywania ważniejszych zaga-

dnień praktycznych. Nauka o stosunkach i proporcyach z liczbami ogólnemi z zastosowaniami. Cztery zadania szkolne w każdem półroczu.

Fizyka, 2 godz. tyg. Nauka o ruchu: Ruch jednostajny, ruch jednostajnie zmienny, spadek wolny, opór powietrza, rzut pionowy w górę. Składanie i rozkładanie ruchów. Rozwiązanie wykreślne rzutu poziomego i ukośnego. Związek między siłą, masą a przyspieszeniem. Równoległobok sił. Ruch na równi pochyłej. Tarcie. Wahadło. Siła odśrodkowa, ruch centralny. Wyjaśnienie obrotu ziemi około osi i jej obiegu około słońca. Wypadkowa sił równoległych o tym samym kierunku na podstawie doświadczeń; bliższe określenie środka ciężkości. Powtórzenie i doświadczalne wyznaczenie warunków równowagi dźwigni, kołowrotu, bloka stałego i bloka ruchomego, wielokrążka i równi pochyłej z uwzględnieniem pracy wytworzonej i pracy zużytej. Główne zjawiska uderzania się ciał sprężystych. — Nauka o głosie: Powstawanie głosów. Rozchodzenie się głosu objaśnione doświadczeniami. Prędkość głosu, odbijanie się głosu. Rodzaje głosów, siła, i wysokość tonów, skala tonów, struny, widełki stroikowe, piszczałki. Odbrzmiewanie. Narząd słuchowy. — Nauka o świetle: Źródła światła Prostoliniowe rozchodzenie się światła. Cień. Fazy księżyca, zaćmienia. Ciemnia optyczna. Siła oświetlenia, prawo odbijania się światła, obrazy w zwierciadłach płaskich i kulistych. Załamywanie się światła (jakościowo). Przechodzenie światła przez płyty, graniastosłupy i soczewki. Obrazy w soczewkach, ciemnia fotograficzna, oko, akomodacya, okulary, widzenie przedmiotów, trwanie wrażeń świetlnych, kąt widzenia, lupa, mikroskop. Lunety dioptryczne najprostszej konstrukcyi. Rozszczepianie się światła, widmo słoneczne, barwy ciał wskutek pochłaniania światła. Tęcza.

Chemia, 3 godz. tyg. Doświadczenia objaśniające różnicę między zjawiskami fizycznemi a chemicznemi. Krótka charakterystyka najważniejszych pierwiastków i ich połączeń, połączona z nauką poglądową najważniejszych minerałów i skał. — Olej skalny: przykłady węglowodorów, alkoholów i kwasów. Krótkie uwagi o tłuszczach i mydłach. Węglowodany. Fermentacya. Najważniejsze połączenia sinu. Benzol i kilka jego najważniejszych połączeń pochodnych. Żywice (terpentyna). Olejki eteryczne (olej terpentynowy). Ciała białkowate.

Geometrya i rysunki geometryczne, 2 godz. tyg. a) Geometrya (1 godz.) Zasady stereometryi. Najważniejsze twierdzenia o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn ze względu na potrzeby nauki o rzutach. Graniastosłup, ostrosłup, walec, stożek i kula. Wyznaczenie powierzchni i objętości tych brył. — b) Rysunek geometryczny (1 godz.) Przedstawienie punktów, odcinków, figur płaskich i łatwych brył geometrycznych za pomocą rzutów na dwie prostopadłe do siebie płaszczyzny rzutowe sposobem poglądowym i w związku z materyałem naukowym stereometryi.

Rysunki odręczne, 3 godz. tyg. Ciąg dalszy rysunku perspektywicznego według kształtów naczyń i innych odpowiednio dobranych wyrobów przemysłowo-artystycznych i technicznych, pojedynczo lub w grupach. Rysowanie bogatszych ornamentów polichromicznych i plastycznych, tudzież motywów z natury. — Materyał jak w klasie poprzedniej. — Objaśnienia o stylach, barwach i cieniowaniu.

V. KLASA.

Religia, 2 godz. tyg. W I. półr. historyczny przegląd głównych źródeł katolickiej nauki wiary i moralności. W II. półr. dogmatyka katolicka.

Język polski, 4 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej wieku XVI. w związku z lekturą celniejszych a charakterystycznych ustępów z dzieł tych autorów klasycznych (greckich i rzymskich) w przekładach, którzy byli wzorami dla autorów polskich, (Według instrukcyi do lektury ustępów z dzieł autorów klasycznych, wydanej przez c. k. Radę Szk. Kr. d. 11. maja 1898 l. 10,643 należy przeczytać w tej klasie kilka ustępów Iliady, niektóre ustępy Eneidy, jedną lub dwie elegie Tibula i Propercyusza, kilka ód Horacego i pieśni Anakreonta i Pindara, zapoznać się z urządzeniem starożytnego teatru i z zasadami budowy greckiego dramatu, wreszcie przeczytać jedną lub dwie mowy Cycerona. Na lekturę domową zalecone są ustępy z Metamorfoz Owidyusza, z Anabazy Ksenofonta, z Herodota i Cezara). Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze, naprzemian szkolne i domowe.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Ćwiczenia w reprodukcyi szczegółowej lektury nowszych pisarzy, przeważnie prozaicznej. Memorowanie (deklamacya). Obowiązkowa lektura domowa. Uzupełnienie wiadomości gramatycznych (ze składni rządu, zdania i szyku). Co miesiąc 2 zadania (naprzemian domowe i szkolne). Tematy: streszczenia czytanych ustępów, opowiadania, opisy, przekłady z języka polskiego (na zadania szkolne).

Język francuski, 3 godz. tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na stosowne pytania; dłuższe rozmówki; próby samodzielnej reprodukcyi czytanych ustępów; memorowanie zwrotów, zdań i całych ustępów. Uzupełnienie nauki o odmianach. Czasowniki nieregularne, niezupełne i nieosobowe; spójniki. Składnia rządu; składnia w obrębie czasownika (tryby i czasy). Co 4 tygodnie 1 zadanie szkolne i 1 domowe. Tematy jak w klasach poprzednich: krótkie swobodne opowiadania; przekłady z języka wykładowego.

Historya, 3 godz. tyg. Dzieje średniowieczne i nowożytne aż do pokoju westfalskiego w ten sam sposób co w kl. IV. ze szczególnem uwzględnieniem monarchii austryacko-węgierskiej.

Matematyka, 4 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Równania nieoznaczone stopnia I. o dwu niewiadomych. Potęgi i pierwiastki; pojęcie liczb niewymiernych. Jednostka urojona. Równania o jednej niewiadomej stopnia II. i stopni wyższych, dające się sprowadzić do równań kwadratowych. Najprostsze przypadki równań kwadratowych o dwu niewiadomych. Nauka o logarytmach. — Geometrya: Geometrya płaska. Utwory zasadnicze geometryi płaskiej. Teorya równoległych. Twierdzenia o trójkącie aż do przystawania łącznie; twierdzenia o czworokącie i wielokącie; twierdzenia o kątach i cięciwach w kole, o trójkątach i czworokątach wpisanych i opisanych. Proporcyonalność odcinków, podobieństwo figur; z tego wynikające twierdzenia o trójkącie i kole. Poprzeczne w trójkącie, harmoniczne rzędy punktów. Równość powierzchni, zamiana i podział powierzchni; obliczanie powierzchni. Wielokąty umiarowe, pomiar koła. Niektóre zagadnienia o zastosowaniu algebry do geometryi. — Cztery zadania szkolne na półrocze.

Historya naturalna, 2 godz. tyg. Botanika: Przegląd grup roślin w ich naturalnym porządku na podstawie zewnętrznej i (gdzie potrzeba) wewnętrznej budowy i czynności fizyologicznych rośliny w ogóle; charakterystyka najważniejszych rodzin roślinnych na ich przedstawicielach, przyczem wykluczone są wszelkie zbyteczne szczegóły systematyczne.

Chemia, 2 godz. tyg. Chemia nieorganiczna: Rozszerzenie i pogłębienie materyału naukowego klasy IV. w kierunku wykazania prawidłowości zjawisk chemicznych. Wyprowadzenie drogą eksperymentalną prawideł teoretycznych i doświadczalnych. — Szczegółowe traktowanie wodoru, tlenu, azotu, węgla, tudzież najważniejszych połączeń tych pierwiastków; analogiczne traktowanie chloru, bromu, jodu, fluoru, siarki, boru, fosforu, arsenu, antymonu i krzemu. — Krótka ogólna charakterystyka metali i szczegółowe omówienie tych metali i ich połączeń, które pod względem teoretycznym i praktycznym zasługują na szczególniejszą uwagę.

Geometrya wykreślna i rysunki geometr., 3 godz. tyg. Powtórzenie najważniejszych twierdzeń o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn. Systematyczne przeprowadzenie i należyte wyćwiczenie w rozwiązywaniu zagadnień zasadniczych geometryi wykreślnej o punktach, prostych i płaszczyznach, uwzględniając przy sposobności także boczną płaszczyznę rzutów. Rzuty figur płaskich i ich cienie rzucone na płaszczyzny rzutowe. Wykreślenie koła z jego kładu. Wyprowadzenie najważniejszych własności elipsy z analogicznych własności koła w związku z jego kładem.

Rysunki odręczne, 3 godz. tyg. Rysunek figuralny: Wyjaśnienie budowy anatomicznej głowy ludzkiej, najważniejsze wiadomości o proporcyi i różnicach wieku. Ćwiczenia w rysowaniu konturów, następnie w półcieniach i cieniach pełnych, rysowanie według wzorów i odlewów gipsowych.

VI. KLASA.

Religia, 2 godz. tyg. Etyka katolicka.

Język polski, 3 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej od początku XVII. w. do r. 1822. w związku z lekturą celniejszych a charakterystycznych ustępów z autorów klasycznych (greckich i rzymskich) we wzorowym przekładzie. (W szczególności przypadają na tę klasę z lektury autorów klasycznych według instrukcyi: sielanki Wergilego i Teokryta, kilka ustępów z Liwiusza, Salustyusza i Tucydydesa, bajki Fedra, satyry Horacego i Juwenalisa, obszerniejsze wyjątki z Tacyta, list do Pizonów, jako lektura domowa zaś nieczytane w szkole ustępy z Liwiusza i Salustyusza, nieco z Cycerona i Pliniusza młodszego). Mickiewicz. Ćwiczenia w wykładzie ustnym. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Wypracowania stylistyczne jak w kl. V.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Pogląd na rozwój dawniejszej literatury niemieckiej aż do Klopstocka; dokładniejsza, na lekturze celniejszych dzieł oparta, znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do r. 1794 ze szczególnem uwzględnieniem Lessinga i Herdera. Podanie zasad poetyki i stylistyki. Deklamacya: obowiązkowa lektura domowa. Co miesiąc 2 zadania (naprzemian szk. i dom.) Tematy: opisy, tok myśli czytanych ustępów, łatwiejsze rozprawki, przekłady z języka polskiego (na zad. szk.).

Język francuski, 3 godz. tyg. Dokończenie nauki gramatycznej; zwroty imiesłowowe, zdania przysłówkowe. Czytanie większość ustępów z prozy powieściowej i opisowej; zwroty poezyi epickiej i lirycznej; krótkie szkice biograficzne tych autorów, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta i ćwiczenia ustne. Nauki udziela się w języku francuskim. Co 4 tygodnie jedno zadanie szkolne i jedno domowe. Tematy: swobodna reprodukcya przerobionych w szkole ustępów powieściowych; streszczanie ustępów większych; przerabianie poematów opisowych na prozę; listy; przekłady na język francuski w ścisłem zastosowaniu do pewnych prawideł składni, z zachowaniem zasady stopniowania aż do przekładu dzieł oryginalnych.

Historya, 3 godz. tyg. Dzieje nowożytne od pokoju westfalskiego w ten sam sposób, co w dwu klasach poprzedzających, ze szczególnem uwzględnieniem monarchii austryacko-węgierskiej.

Matematyka, 4 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Równania logarytmowe; wykładnicze. Postępy arytmetyczne; postępy geometryczne. Rachunek procentu składanego, rachunek rent. Powtarzania. — Geometrya 1) Trygonometrya. Funkcye goniometryczne, rozwiązywanie trójkąta prostokątnego. Dalsze wzory goniometryczne. Rozwiązywanie wielokątów umiarowych. Twierdzenia główne, służące do rozwiązywania trójkątów ukośnokątnych z zastosowaniami. Łatwiejsze równania goniometryczne. 2) Stereometrya. Najważniejsze twierdzenia o wzajemnem położeniu prostych i płaszczyzn w przestrzeni. Własności główne naroża w ogólności a w szczególności naroża trójściennego (naroże biegunowe). Podział i własności brył. Przystawanie i symetrya. Podobieństwo i symetryczne podobieństwo brył. Powierzchnia i objętość graniastosłupa, ostrosłupa i ściętego ostrosłupa. Obliczanie objętości walca, stożka, ściętego stożka, tudzież powierzchni tych brył przy osiach prostopadłych do podstawy. Powierzchnia i objętość kuli, tudzież jej części o łatwych ograniczeniach. — Cztery zadania szkolne na półrocze.

Historya naturalna, 2 godz. tyg. Zoologia: Najważniejsze wiadomości o budowie ciała ludzkiego i czynnościach jego organów ze wskazówkami dyetetycznemi; przerobienie gromad zwierząt kręgowych i ważniejszych grup zwierząt bezkręgowych na podstawie ich wewnętrznej i zewnętrznej budowy, tudzież z uwzględnieniem stosunków rozwojowych, lecz z pominięciem wszelkich zbytecznych szczegółów systematycznych.

Fizyka, 3 godz. tyg. Wstęp: Krótkie uwagi o zadaniu i metodzie fizyki. Powtórzenie nauki o rozciągłości i nieprzenikliwości ciał z klas niższych. Drobina, atom. Stany skupienia. — Mechanika: Wiadomości wstępne o ruchu. Ruch jednostajny i jednostajnie zmienny. Prawo bezwładności. Spadek wolny. Pomiar sił dynamiczny i statyczny. Ciężar. Opór powietrza. Rzut pionowy w górę. Określenie i miary pracy. Siła żywa, energia. — Składanie i rozkładanie ruchów. Rzut ukośny. Ruch na równi pochyłej. Składanie i rozkładanie sił przyłożonych do jednego punktu; wypadkowa sił, przyłożonych do punktów układu sztywnego. Moment obrotu. Para sił. Środek ciężkości. Rodzaje równowagi; stałość. Maszyny proste na zasadzie zachowania pracy. Opory ruchu, niemożność tak zwanego „perpetuum mobile“. Waga równoramienna i waga dziesiętna. — Ruchy po liniach krzywych, siła dośrodkowa i siła odśrodkowa. Ruch centralny,

Wahadło matematyczne i wahadło fizyczne, to ostatnie tylko sposobem doświadczalnym (wahadło rewersyjne). — Powtórzenie nauki o siłach molekularnych z klas niższych. Moduł sprężystości. Wytrzymałość. Uderzenie. — Powtórzenie mechaniki płynów z klas niższych z odpowiedniem uogólnieniem i uzupełnieniem. Twierdzenie Torricelli'ego o wypływie, ciśnienie hydrodynamiczne w poziomej rurze wypływowej, napięcie powierzchni, włoskowatość. Roztwarzanie, dyfuzya. — Powtórzenie mechaniki gazów z klas niższych z uzupełnieniem. Prawo Mariotta i Gay-Lussaca. Ważenie gazów; obliczenie rozrzedzenia i zgęszczenia w pompach powietrznych; parcie w powietrzu. Barometryczne mierzenie wysokości. Wypływ gazów, dyfuzya, absorbcya. — Nauka o ruchu falowym: Prawa prostego ruchu drgającego, łatwe przypadki składania drgań, fale postępowe podłużne i poprzeczne, odbijanie się i interferencya fal, fale stojące, wszystko przeważnie sposobem wykreślnym i eksperymentalnym. — Akustyka: Powstawanie głosu. Rodzaje głosu. Wyznaczenie wysokości tonu. Skala dur i mol, trójdźwięk. Prawa drgania struny napiętej (monochord), tony górne. Siła tonu. Barwa tonu. Odbrzmiewanie. Brzmiące pręty, płyty i błony. Piszczałki. Narząd głosowy. Rozchodzenie się głosu. Prędkość rozchodzenia się głosu, ubywanie siły głosu z odległością, odbijanie się i interferencya fal głosowych. Narząd słuchowy.

Chemia, 2 godz. tyg. Chemia organiczna: Pojęcie związku organicznego. Wykazanie istotnych składników związku organicznego; wzory atomistyczne stosunkowe; wzory drobinowe; wzory empiryczne i wyrozumowane. — Olej skalny. Metan, etan, propan, butan i pentan wraz z ich najważniejszemi połączeniami pochodnemi; kwas palmitowy, stearowy i cerotowy. Etylen i propylen oraz ich ważniejsze połączenia pochodne. Acetylen, najważniejsze połączenia allylu, kwas olejowy, tłuszcze naturalne (mydła i świece), węglowodany, fermentacya alkoholowa. Najważniejsze związki sinowe. Krótkie omówienie mazi pogazowej. Benzol, toluol i ich najważniejsze połączenia pochodne. Dwu i trójfenylometan ze wskazaniem na barwniki smołowe. Indygo. Naftalina, antracen. Pirydyna, chinolina, akrydyna; najważniejsze alkaloidy. Olej terpentynowy, kamfora, kauczuk i gutaperka; żywice. Ciała białkowate.

Geometrya wykreślna, 3 godz. tyg. Rzuty prostokątne graniastosłupów, ostrosłupów, walców, stożków. Przekroje płaskie, siatki, oświetlenie równoległe, tudzież łatwiejsze przypadki wzajemnych przenikań tych brył. Sposób powstawania w przestrzeni przecięć ostrokręgu, ich konstrukcye i rzuty. Wyprowadzenie najważniejszych własności tych krzywych z ich zastosowaniem do prowadzenia stycznych. Płaszczyzny styczne do powierzchni walców i stożków. Cienie rzucane na wnętrze powierzchni walcowych i stożkowych.

Rysunki odręczne, 2 godz. tyg. Ciąg dalszy rysunku figuralnego według odlewów gipsowych i trudniejszych wzorów. O ile czas wystarczy powtórzenie ćwiczeń w rysowaniu ornamentów i kształtów roślinnych z natury.

VII. KLASA.

Religia, 2 godz. tyg. Przegląd historyi kościelnej.

Język polski, 4 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury polskiej wieku XIX. w całości lub w dłuższych wyjątkach. Czytanie celniejszych a charakterystycznych ustępów z autorów klasycznych greckich

i rzymskich we wzorowym przekładzie. („Antygona“ Sofoklesa i wyjątki z „Prometeusza“ Aischylosa, liryka grecka, Solon, Tyrteusz, jako lektura domowa dyalog Platona lub jego obrona Sokratesa.) Ćwiczenia w wykładzie ustnym. Obowiązkowa lektura domowa. Deklamacya. Ćwiczenia stylistyczne jak w kl. VI.

Język niemiecki, 4 godz. tyg. Epoka klasyczna od r. 1794. do śmierci Goethego; pisarze austryaccy czasów nowszych. Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po śmierci Goethego. Deklamacye. Obowiązkowa lektura domowa. W 1. półr. 5 wypracowań (2 szk. 3 dom.), w 2. półr. 4 wypracowania (przeważnie szkolne). Tematy: charakterystyki, rozprawki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Język francuski, 3 godz. tyg. Powtarzanie przy sposobności najważniejszych prawideł gramatycznych. Lektura dłuższych ustępów poetycznych (dramatów) i prozaicznych. Zarysy biograficzne tych autorów, z których dzieł wyjątki właśnie się czyta. Uwzględnienie rozpraw z dziedziny nauk przyrodniczych i technicznych. Nauki udziela się w języku francuskim. Wypracowania piśmienne jak w kl. VI.

Historya, 4 godz. tyg. Dwie godziny: Powtórzenie historyi i geografii monarchii austryacko-węgierskiej z dołączeniem przeglądu statystycznego produkcyi płodów surowych, przemysłu i handlu, uwzględniając dla porównania stosunki analogiczne w wielkich państwach europejskich. Nauka o ustroju konstytucyjnym i o administracyi monarchii ze szczególnem uwzględnieniem części monarchii, reprezentowanej w Radzie państwa. — Dwie godziny: Dzieje kraju rodzinnego ze szczególnem uwzględnieniem momentów z dziejów kultury.

Matematyka, 4 godz. tyg. Arytmetyka ogólna: Zasady nauki o połączeniach. Dwumian Newtona dla wykładników całkowitych i dodatnich. Zasady nauki o prawdopodobieństwie. — Geometrya: Trygonometrya sferyczna. Najważniejsze własności trójkąta sferycznego, jego powierzchnia. Najważniejsze wzory do rozwiązywania trójkątów sferycznych prosto i ukośnokątnych. Zastosowanie trygonometryi sferycznej do stereometryi i najprostszych zagadnień astronomicznych. Geometrya analityczna prostej, koła i przecięć stożkowych na płaszczyźnie na podstawie spółrzędnych prostokątnych a niekiedy biegunowych. Własności przecięć stożkowych ze względu na ogniska, styczne, normalne i średnice. Kwadratura elipsy i paraboli. — Powtórzenie całego materyału naukowego klas wyższych na przykładach odpowiednio dobieranych. Cztery zadania szkolne na półrocze.

Historya naturalna, 2 godz. tyg. I. półr. Mineralogia: Przerobienie najważniejszych minerałów pod względem ich krystalograficznych, fizycznych, chemicznych i innych własności w systematycznym porządku, lecz z pominięciem wszelkich postaci rzadszych lub takich, którychby uczniowie na podstawie poglądu poznać nie mogli. — II. półr. Zasady geologii: Zwięzłe i krótkie przedstawienie przemian fizycznych i chemicznych z uwzględnieniem stosownych przykładów; najzwyklejsze skały i najważniejsze szczegóły o budowie gór, objaśnione o ile możności przykładami z blizkiego otoczenia. Krótki opis epok geologicznych; przy nauce o zwierzętach i roślinach przedhistorycznych należy często zwracać uwagę na rodowe powinowactwo istot żyjących.

Fizyka, 4 godz. tyg. Zasady astronomii (kosmografii): Pozorny ruch dzienny sklepienia niebieskiego; czas gwiazdowy; spółrzędne odniesione do horyzontu i równika; wyznaczenie linii południkowej i wysokości bieguna. — Wielkość i kształt ziemi. Obrót ziemi około osi, (doświadczenie z wahadłem Foucaulta) i zjawiska stąd wynikające. — Ruch pozorny słońca, ekliptyka. Spółrzędne odniesione do ekliptyki. Prawdziwy i średni czas słoneczny. Rok słoneczny i rok zwrotnikowy. Dni przestępne. Ruch prawdziwy ziemi około słońca. Odległość słońca. — Planety, krótkie wyjaśnienie ich ruchu pozornego. Prawa Keplera; wyprowadzenie prawa Newtona o ciążeniu powszechnem z praw Keplera. Odległość i ruch księżyca. Opisanie sposobu wyznaczenia średniej gęstości ziemi. Porównanie masy ziemi z masą słońca, przypływ i odpływ morza. Precesya punktów równonocnych, wyjaśnienie jej za pomocą giroskopu. — Krótkie wiadomości o planetach, o kometach, gwiazdach spadających, gwiazdach stałych, gromadach gwiazd i mgławicach. — Nauka o cieple: Termometry, spółczynnik rozszerzalności. Ilość ciepła, ciepło właściwe. Związki między ciepłem a pracą mechaniczną; mechaniczny równoważnik ciepła. Istota ciepła. — Zmiany stanu skupienia z uwzględnieniem ciepła zużytego lub wytworzonego. Krótkie wiadomości o parach nasyconych i parach przegrzanych. Gęstość par (ciężar drobinowy). Higrometrya. Opady atmosferyczne. Maszyna parowa. Przewodzenie ciepła. Krótkie uwagi o promieniowaniu ciepła. Izotermy, izobary, wiatry. — Nauka o magnetyzmie i elekryczności. a) Magnetyzm: Powtórzenie zjawisk zasadniczych. Prawo Coulomba, natężenie bieguna, natężenie pola magnetycznego, linie sił magnetycznych. Położenie biegunów, moment magnetyczny. Elementa magnetyzmu ziemi. — b) Elektryczność statyczna: Powtórzenie doświadczeń zasadniczych o elektryzowaniu przez tarcie, udzielanie i rozdział; maszyna influencyjna. Prawo Coulumba i pomiar elektrostatyczny ilości elektryczności; pole elektryczne, najważniejsze wiadomości o potencyale w punkcie pola elektrycznego. Potencyał przewodnika. Scharakteryzowanie potencyału zapomocą doświadczeń. Pojemność, kondenzatory (stała dielektryczność), energia elektryczna ciała naelektryzowanego. Elektryczność atmosfery. — c). Prądy elektryczne: Różnica potencyałów w otwartem ogniwie galwanicznem, siła elektromotoryczna, zasadnicze doświadczenia Volty, stosy galwaniczne. Prąd elektryczny, jego pole magnetyczne, prawo Biot-Savart'a, bezwzględna jednostka elektromagnetyczna prądu i Amper. Busola stycznych Webera. Galwanometer zwierciadłowy. Prawo Ohma. — Elektroliza, polaryzacya galwanicza, ogniwa stałe, akumulatory. Wytwarzanie ciepła przez prąd. Prawo Joula, bezwzględne jednostki elektromagnetyczne oporu i siły elektromotorycznej, prawny Ohm i Volt. Oświetlenie elektryczne. Zjawisko Peltier'go. Prądy termoelektryczne. Pomiar oporu według metody podstawienia. Wyznaczenie oporu wewnętrznego i siły elektromotorycznej ogniw według metody Ohma. Rozgałęzienie prądu na dwie części. — Pole magnetyczne zamkniętego przewodnika płaskiego. Działanie wzajemne dwu przewodników prądu. Pole magnetyczne selenoidu; teorya magnetyzmu Ampera; elektromagnesy; zastosowania. Zjawiska zasadnicze diamagnetyzmu. Obroty elektromagnetyczne. — Indukcya prądów z odwołaniem się na zasadę zachowania energii. Działanie fizyolo-

giczne indukcyi. Objaśnienie maszyny magnetoelektrycznej i maszyny dynamoelektrycznej. Induktor Ruhmkorffa. Telefon i mikrofon. — Optyka: Powtórzenie nauki z klasy IV. o rozchodzeniu się światła. Hipotezy o naturze światła. Wyznaczenie prędkości rozchodzenia się światła. Fotometrya. — Odbijanie się światła, wyjaśnienie na podstawie ruchu falowego. Obrazy w zwierciadłach kulistych. Załamywanie się światła, uzasadnienie jego teoryczne na podstawie ruchu falowego. Odbicie całkowite. Przechodzenie światła przez płytę, ograniczoną równoległemi ścianami płaskiemi, przez graniastosłup, minimum zboczenia, wyznaczenie spółczynnika załamania. Soczewki, obliczenie i konstrukcya obrazów w soczewkach, aberacya, sferyczna. Rozczepiania się światła; zabarwienie obrazu w soczewce, soczewki achromatyczne. Wyjaśnienie tęczy sposobem wykreślnym. Spektrometer. Widma emisyjne i absorbcyjne, najważniejsze wiadomości o analizie spektralnej, wyjaśnienie linii Fraunhofera; barwy ciał. Krótkie uwagi o fluorescencyi. Działanie chemiczne światła. Działanie termiczne światła, ciemne promienie ciepła; emisya i absorbcya promieni ciepła; ciała atermaniczne i diatermaniczne. Promienie Röntgena. — Aparat projekcyjny, ciemnia fotograficzna, oko. Mikroskopy i lunety dioptryczne z krótkiem wyjaśnieniem powiększenia. Interferencya, barwy cienkich płytek, pierścienie Newtona, uginanie się światła przez szparę. Polaryzacya przez załamanie podwójne; płytki turmalinowe. Graniastosłup Nikola. Skręcenie płaszczyzny drgania (Sacharometr).

Geometrya wykreślna, 2 godz. tyg. Rzuty powierzchni kuli, jej przekroje płaskie, płaszczyzny styczne, tudzież walce i stożki styczne do kuli. Cienie własne i cienie rzucone na wypukłe i wklęsłe strony powierzchni walców, stożków i odcinków kuli. — Powtórzenie najważniejszych części nauki geometryi wykreślnej na odpowiednio dobranych zagadnieniach i przykładach.

Rysunki odręczne, 2 godz. tyg. Wykonanie zadań do egzaminu dojrzałości z materyału naukowego klas poprzedzających.

Do rzędu przedmiotów obowiązkowej nauki należy nadto w każdej klasie szkoły realnej nauka gimnastyki w 2 godzinach na tydzień. Zadanie i plan nauki zastosowane do reskryptu c. k. Ministerstwa wyzn. i ośw. z 12. lutego 1897 l. 17.261 z r. 1896.

B) Przedmiot względnie obowiązkowy.

Język ruski jest przedmiotem względnie obowiązkowym dla tych uczniów, których rodzice lub opiekunowie z początkiem roku szkolnego wyraźnie oświadczą, że ich synowie lub pupile przynajmniej przez dwa lata będą brali udział w nauce tego języka. Takim uczniom wolno rozpoczętą naukę przed upływem powyższego czasu przerwać tylko z ważnych powodów za przyzwoleniem Rady szkolnej krajowej.

Nauka tego przedmiotu przypada na klasy III., IV., V., VI. w każdej w dwu godzinach tygodniowo i dzieli się na stopień niższy i wyższy. Stopień niższy obejmuje dwa półrocza, stopień wyższy sześć półroczy.

S t o p i e ń n i ż s z y: Nauka czytania i pisania, poprawnego wymawiania i akcentowania. Uczenie się na pamięć i wygłaszanie piękniejszych ustępów poetycznych i prozaicznych, poprzednio w szkole objaśnionych. Z gramatyki: fleksya oparta na porównaniu z fleksyą polską, objaśnienie na przykładach najważniejszych zjawisk składni, odstępujących od składni polskiej. Wypracowania piśmienne. W początkach nauki ćwiczenia w pisaniu podczas każdej lekcyi, odpisywanie z czytanki; później raz w tygodniu dyktaty, pisanie ustępów z pamięci, odpowiedzi na pytania, łatwe reprodukcye.

S t o p i e ń w y ż s z y: Czytanie wybranych ustępów z Wypisów dla seminaryów nauczycielskich z objaśnieniami historyczno-literackiemi. Deklamacya celniejszych utworów poetycznych. Wypracowania piśmienne dwa razy na miesiąc. Reprodukcye, opisy i obrazy, pod koniec nauki małe rozprawy.

C) Przedmioty nadobowiązkowe.

Ćwiczenia w chemicznem laboratoryum. Ćwiczenia te odbywały się w dwu kursach, na które uczęszczali uczniowie klasy V. (kurs I.) i klasy VI. i VII. (kurs II.) po 2 godz. tyg.

I. Uczniowie kursu I-go zajmowali się analizą pojedynczą, jakościową, tak suchą, jak mokrą, a nadto rozbierali wiele produktów technicznych i minerałów prostszego składu chemicznego. Analiza barwików nieorganicznych.

II. Uczniowie klasy VI. i VII, zajmowali się analizą ilościową, głównie miareczkową, otrzymywali syntetycznie różne połączenia tak z chemii tłuszczowej, jak aromatycznej. Barwiki ograniczne. W toku nauki zwracano szczególniejszą uwagę na praktyczne zastosowanie analizy w badaniu ciał, z któremi najczęściej spotykamy się w życiu codziennem (woda do picia i wody mineralne, nafta i ocet, płyny alkoholowe, artykuły spożywcze). Mikroskopowanie.

Stenografia. Nauka stenografii polskiej (syst. J. Polińskiego) odbywała się w 2 kursach, niższym (kl. IV. V.) i wyższym (VI. i VII. kl.) Kurs I. był $1\frac{1}{2}$ godzinny, kurs II. $\frac{1}{2}$ godzinny. Materyał kursu I-go: Alfabet stenograficzny. Pisanie wyrazów. Znaczniki stenograficzne. Pisanie dyktatów i wolnych wykładów nauczyciela z odczytywaniem stenogramów. Materyał kursu II-go: Szybkie spisywanie dyktatów i wykładów. Skracanie zadań.

Śpiew w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

I. oddział. Z teoryi śpiewu wzięto zasady układu muzycznego: nuty, ich wartość, takt, tempo, znaki dynamiczne, interwały, krzyżyki, bemole, kasowniki, znaki powtarzania. Podano uczniom główne wiadomości o budowie organu głosowego, o oddechaniu i wydawaniu tonu. Ćwiczono gamy dur i mol, trafianie interwałów, akordy i tonacyę, łączenie rejestrów i łatwiejsze pieśni na dwa głosy.

II. oddział. Śpiew choralny: 19 pieśni religijnych kościelnych, 16 cerkiewnych; 16 pieśni świeckich i hymn ludu. Spiewano w chórze 3 i 4 głosowym męskim.

D. Wykaz lektury

za rok szkolny 1903/1904.

Wymienione poniżej dzieła literackie czytano w całości, a to częściowo w szkole z uzupełnieniem zapomocą lektury domowej.

JĘZYK POLSKI.

Klasa V.

1. „Treny“ Jana Kochanowskiego. 2. Kazania sejmowe Skargi 3. Sielanki Szymonowicza.

Klasa VI.

1. Pamiętniki Paska. 2. Satyry Krasickiego. 3. J. U. Niemcewicza „Powrót posła“. 4. „Barbara Radziwiłłówna“ Felińskiego. 5. Mickiewicz, Ballady.

Klasa VII.

1. Mickiewicz „Konrad Wallenrod“. 2. Malczewski „Marya“. 3. Fredro „Śluby panieńskie“. 4. „Lilla Weneda“ J. Słowackiego. 5. Krasiński „Irydion“ 6. Kraszewski J. I. „Powrót do gniazda“.

JĘZYK NIEMIECKI.

Klasa V.

1. Schiller's Gedichte. 2. Körner „Zriny“.

Klasa VI.

1. Lessing „Minna von Barnhelm“. 2. Goethe „Hermann und Dorothea“. 3. Schiller „Wilhelm Tell“.

Klasa VII.

1. Schiller „Über naive und sentimentalische Dichtung“, 2. Kleist „Prinz von Homburg“, 3. Grillparzer „Sappho“!

E. Tematy do ćwiczeń ustnych

za rok szk. 1903/4.

KLASA Va.

1.	Powietrze i jego działanie	uczeń P. Brykowicz
2.	Geneza „Grażyny“ i charakterystyka osób .	„ J. Eisenklam
3.	Żelazo i jego znaczenie	„ I. Kessler
4.	Znaczenie ziemi dla ludzkości . . .	„ I. Kimmelmann
5.	Ferment jako podstawa powstawania napojów wyskokowych	„ „
6.	Przystosowanie istot żyjących do warunków .	„ W. Landes
7.	Fabrykacya papieru	„ „
8.	Życie w głębinach morskich	„ M. Młynek
9.	Juliusz Słowacki	„ J. Poźniak
10.	Rozwój biologii w pierwszej połowie XIX. wieku	„ S. Sternschuss
11.	Znaczenie środków narkotycznych i antyseptycznych w iatrochemii	„ „
12.	Rozwój istot organicznych od czasu zjawienia się ich na ziemi	„ „

KLASA Vb.

1. Byron, jego życie i dzieła . . . . . uczeń F. Binder
2. Jan Kochanowski, charakterystyka . . . „ „
3. J. Korzeniowski i charakterystyka jego dzieł . „ „
4. Dramat w Polsce w XIX. wieku . . . „ „
5. Rewolucya francuska i wpływ jej na Europę . „ „
6. Treść trylogii Sienkiewicza i charakterystyka osób „ S. Barall
7. Szekspir, życie i charakterystyka . . . „ L. Goliger
8. „Liberum veto“ w Polsce . . . . „ Ch. Hirschberg
9. _ycie i dzieła Lenartowicza . . . . „ J. Geciow
10. A. Mickiewicz jako kolorysta . . . „ St. Korczyński
11. Życie i dzieła Dantego . . . . „ H. Mondschein
12. Eliza Orzeszkowa . . . . . „ N. Speiser
13. Marya Konopnicka i jej działalność literacka . „ P. Soroka
14. Stefan Żeromski . . . . . „ „
15. Postaci kobiece w komedyach Al. hr. Fredry . „ „
16. Stanisław Wyspiański i treść jego dzieła p. t. „Wesele“ „ „
17. J. Słowacki i jego działalność literacka . . „ J. Tapkowski

Klasa VI.

1. Dzieje włościaństwa w Polsce . . . uczeń W. Bobek
2. Rozbiór i ocena „Maryi“ Malczewskiego . . „ J. Bazar
3. Miłość ojczyzny w poezyach Asnyka . . „ O. Blech
4. Rozbiór „Bajek“ Krasickiego . . . . „ J. Francos
5. Wiersze historyczne Trembeckiego . . . „ H. Manheim
6. Tło historyczne Irydiona . . . . „ „
7. Rozbiór „Irydiona“ Krasińskiego . . . „ „
8. Znaczenie Mickiewicza w literaturze polskiej . „ E. Nussbaum
9. Hamlet i Sczęsny z Horsztyńskiego . . „ S. Nussbaum
10. Początek i rozwój ustawodawstwa sejmowego w Polsce . . . . „ „
11. „Ucieczka“ Mickiewicza i „Lenora Bürgera“ . „ J. Peller
12. Ocena Meiera Ezofowicza . . . . . „ M. Rendelstein

Klasa VIIa.

1. Rozwój teatru lwowskiego . . . . uczeń J. Auerbach
2. Walka kapłanów egipskich z faraonami . . „ B. Burbeła
3. Kilka typów światopoglądu etycznego . . „ „
4. Myśli o rozwoju historyi ludzkości . . . „ „
5. Rozwój poezyi powszechnej . . . . „ „
6. Myśli społeczne w „Lalce“ Bolesława Prusa . „ „
7. Wschód a Zachód pod względem cywilizacyjnym „ „
8. Treść i charakterystyka osób w powieści Sienkiewicza „Krzyżacy“ . . . . . „ L. Lippe
9. Rozwój dramatu polskiego do najnowszej doby „ I. Rapaport
10. Treść i charkterystyka osób w „Meirze Ezofowiczu“ E. Orzeszkowej . . . . . „ „

Klasa VIIb.

1. Treść i rozbiór Anhellego na podstawie krytyki Małeckiego o Słowackim . . . . uczeń Bogner Majer
2. Walka klasyków z romantykami . . . „ „

3. Rozwój dramatu w Polsce . . . . uczeń Bogner Majer
4. Kierunek wieszczy po roku 1831. w literaturze polskiej . . . . „ „
5. Rozbiór tragedyi Słowackiego p. t. Lilla Weneda „ Bazar Hillel
6. Przyczyny wstrząśnień skorupy ziemskiej ze szczególnem uwzględnieniem katastrofy na wyspie Martynice . . . . „ Erdheim Emil
7. Światło słońca i siła promieni słonecznych . „ Krell Izak
8. Wielka rewolucya francuska i jej skutki . . „ „

F. Temata wypracowań piśmiennych

w roku szk. 1903/4.

a) W JĘZYKU POLSKIM.

Klasa Va.

1. Igrzyska starożytne, a turnieje średniowieczne, porównanie, (dom.)
2. Założenie akademii krakowskiej i znaczenie tego zdarzenia w dziejach oświaty w Polsce.
3. Rozwinąć i uzasadnić myśl zawartą w słowach Mickiewicza: Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie, (dom.)
4. Pogląd na początki chemii i jej rozwój do czasów uczonego Lavoisier.
5. Przyczyny i skutki upadku zachodniego cesarstwa rzymskiego, (dom.)
6. Główne zjawiska życia najniższych roślin na podstawie nauki szkolnej.
7. Jak mamy miłować ojczyznę? na podstawie II. kazania sejmowego Skargi, (dom.)
8. Alluzye polityczne w „Odprawie posłów greckich“ J. Kochanowskiego.
9. Znaczenie lasów w gospodarstwie przyrody, (dom.)
10. Wynalezienie szkła i jego użyteczność w życiu codziennem.
11. Rozwinąć i uzasadnić przykładami myśl przysłowia: Zgoda buduje, niezgoda rujnuje, (dom.)
12. Cywilizacyjne znaczenie wynalazku druku.
13. Co wpłynęło na rozwój sztuk i umiejętności w XVI. wieku? (dom.)
14. Przyczyny upadku literatury polskiej w stuleciu XVII.

Klasa Vb.

1. Jesień na Podolu.
2. Cel i znaczenie nauki historyi, (dom.)
3. Warunki zdrowych mieszkań
4. Charakter literatury w Polsce do drugiej połowy w. XVI. (dom.)
5. Ładem domy i narody słyną,
Z jego upadkiem domy i narody giną.
6. Znaczenie środków komunikacyjnych dla rozwoju cywilizacyjnego i ekonomicznego, (dom.)
7. Związek myśli w XIX. trenie Kochanowskiego.
8. Jakie stanowisko zajmuje Antenor w „Odprawie posłów greckich“ Kochanowskiego.
9. Charakter szlachcica polskiego w XVII. w. (na podstawie pamiętników Paska), (dom.)
10. O grzechach, które powodują upadek ojczyzny (podług kazania Skargi).
11. Wpływ wojen krzyżowych na Europę, (dom.)

12. Na podstawie kazania Skargi „O niezgodzie domowej“ rozwinąć myśl: „Zgoda buduje, niezgoda rujnuje“.
13. Żelazo i złoto (porównanie i zastosowanie tych metali). (dom.)
14. Znaczenie Szymonowicza w literaturze polskiej w. XVII.

Klasa VI.

1. Objaśnić słowa Krasickiego: „Szych pełznie w ogniu, a złoto się czyści“. (dom.)
2. Znaczenie Komisyi edukacyjnej.
3. Objaśnić zdanie: Wszystko zrozumieć, to znaczy wszystko przebaczyć. (dom.)
4. Obowiązki historyka (według Memoryału Naruszewicza).
5. Charakterystyka stronnictw na Sejmie czteroletnim (dom.)
6. Obywatelska zasługa Satyr Krasickiego.
7. Odrodzenie się ducha publicznego w Polsce u schyłku wieku XVIII. (dom).
8. Rozwinąć i wyjaśnić słowa Staszica: „Upaść może i naród wielki, zginąć tylko nikczemny“. (dom.)
9. Alluzye do ówczesnego stanu politycznego w komedyi: Powrót posła.
10. Telimena i Starościna z komedyi: Powrót posła. (dom.)
11. Węzeł dramatyczny w tragedyi: Barbara Radziwiłłówna.
12. Przyroda w „Panu Tadeuszu“. (dom.)
13. Co to jest mesyanizm?
14. Wina i pokuta Jacka Soplicy. (dom.)

Klasa VIIa.

1. „Lenore“ Bürgera a „Ucieczka“ Mickiewicza, porównanie. (dom.)
2. Praca jednokomórkowych tworów w przyrodzie.
3. Rozwinąć, uzasadnić myśli zawarte w słowach Mickiewicza:
   Płomień rozgryzie malowane dzieje,
   Skarby mieczowi spustoszą złodzieje,
   Pieśń ujdzie cało. (dom.)
4. Jakie zmiany w stosunkach handlowych spowodowało odkrycie Ameryki i drogi do Indyi Wschodnich.
5. Obrazy przyrody w pierwszych czterech księgach Pana Tadeusza. (dom.)
6. Żegluga w starożytności, wiekach średnich, a nowych.
7. Wyjaśnić i przykładami uzasadnić zdanie Staszica: „Człowiek wtenczas wolność utraca, gdy być posłusznym przestaje“.
8. Stan Polski za Stanisława Augusta pod względem politycznym,

Klasa VIIb.

1. Wykazać istotne znamiona ballady na podstawie Świtezianki Mickiewicza (dom).
2. Współżycie i pasożytnictwo.
3. Rozwinąć i uzasadnić myśli zawarte w ustępie „Pieśni Wajdeloty“ od słów: „O pieśni gminna“ do słów: „Nuci podróżnym piosnkę żałoby“. (dom.)
4. Przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej.
5. Tło historyczne poematu: Pan Tadeusz. (dom.)
6. Wyrób papieru i jego użyteczność.
7. Wyjaśnić i przykładami uzmysłowić różnice blizkoznacznych wyrazów: „Wolność a swoboda“ (dom.)
8. Zasługi Polski w obronie chrześcijaństwa i cywilizacyi.

b) W JĘZYKU NIEMIECKIM.

Klasa Va.

1. Meine diesjährigen Ferien (Briefform) dom.
2. Ein komisches Jagdereignis (Nach der Schullektüre) szk.
3. Was der Wald rauscht (Gedanken und Gefühle) dom.
4. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szk.
5. Die Verdienste Karls des Grossen, dom.
6. Die Glücklichen (Inhalt und Grundidee) szk.
7. Ein Fest auf dem Eislaufplatze, dom.
8. Der Graf von Habsburg (Inhaltsangabe), szk.
9. Freundestreue (Nach der Schullektüre) dom.
10. Die Erzählung des Johanniters (Nach der Schullektüre.) dom.
11. Vaters Heimkehr (Inhaltsangabe), szk.
12. Beschreibung meiner Wohnung, dom.
13. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szk.
14. Wie habe ich die Osterferien verbracht. (Ein Brief), dom.
15. Fortpflanzung und Nutzen der Pilze, szk.
16. Schlaf und Tod. (Eine Vergleichung) dom.
17. Der Kampf der Horatier und Kuriatier. (Nach der Schullektüre), szk.
18. Der Gang der Handlung in Körners „Zriny“, dom.
19. Die Kraniche des Ibykus. (Gedankengang), szk.

Klasa Vb.

1. Meinę diesjährigen Ferien. (Briefform) dom.
2. Dankbarkeit eines Löwen (Nacherzählung), szk.
3. Was der Wald rauscht (Gedanken und Gefühle) dom.
4. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szk.
5. Die Verdienste Karls des Grossen (Inhalt und Grundidee), dom.
6. Der Zauberlehrling (Inhalt und Grundidee) szk.
7. Ein Fest auf dem Eislaufplatze, dom.
8. Die Frömmigkeit Rudolfs von Habsburg szk.
9. Freundestreue. (Nach der Schullektüre), dom.
10. Der Kampf mit dem Drachen. (Ein Gemälde), dom.
11. Die Gründung Roms. (Nach der Schullektüre),
12. Beschreibung meiner Wohnung, dom.
13. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szk.
14. Wie habe ich die Osterferien verbracht. (Ein Brief,) dom.
15. Die Folgen der Kreuzzüge, szk.
16. Wiege und Sarg. (Ein Vergleichung), dom.
17. Atrium und Peristyl eines römischen Hauses (Nach der Schullektüre), szk.
18. Charakteristik Zrinys, dom.
19. Hochzeitlied. (Inhaltsangabe), szk.

Klasa VI.

1. Mein Heimatsort. (Schilderung), domowe.
2. Siegfried und Achilles. (Eine Vergleichung), szkolne.
3. Das Wasser im Haushalte der Natur, domowe.
4. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szkolne.
5. Erdöl und Erdwachs (Hypothesen über ihre Entstehung), domowe.
6. Der Streit der Leipziger und der Schweizer, szkolne.
7. Ursachen und Folgen des dreissigjährigen Krieges, domowe.

8. Der Brand des Städtchens. (Nach der Schullektüre) szkolne.
9. Charakteristik einer Person in Lessings „Minna von Barnhelm“, domowe.
10. Inwiefern hat Goethe bei der Schilderung des Besitztums des Löwenwirts das Kunstgesetz befolgt, das Lessing in seinem Laokoon aufstellt, szkolne.
11. Welchen Beruf werde ich wählen. (Ein Gespräch zweier Mitschüler) dom.
12. Paraphrase eines in polnischer Sprache vorgelesenen Aufsatzes, szkolne.
13. Steinkohlenteer und seine Verwendung, domowe.
14. Das Gedicht „Der Wanderer“, ein Ausdruck für Goethes Sehnsucht nach Italien, szkolne.
15. Der Fluss, ein Bild des menschlichen Lebens, domowe.
16. Die Apfelschussszene in Schillers „Wilhelm Tell“, szkolne.
17. Mut und Kühnheit. (Unterschied der beiden Synonyma) domowe.
18. Bedeutung des „Parricida“ in Schillers „Wilhelm Tell“, szkolne.
19. Das letzte Schuljahr. (Gedanken und Vorsätze) domowe.

Klasa VIIa.

1. Unverhofft kommt oft. (Ein Trost und eine Warnung) domowe.
2. Alexander der Grosse und Caesar. (Parallele) szkolne.
3. Mortimers Charakter, domowe.
4. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szkolne.
5. Wo rohe Kräfte sinnlos walten,
   Da kann sich kein Gebild gestalten. (Abhandlung) szkolne.
6. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szkolne.
7. Charakteristik einer Person in Grillparzers Sappho, domowe.

Klasa VIIb.

1. Unverhofft kommt oft. (Ein Trost und eine Warnung) domowe.
2. Alexander der Grosse und Napoleon I. (Eine Parallele) szkolne.
3. Mortimers Charakter, domowe.
4. Eine Übersetzung aus dem Polnischen, szkolne
5. Von der Stirne heiss — Rinnen muss der Schweiss,
   Soll das Werk den Meister loben; — Doch der Segen kommt von oben.
   (Abhandlung) szkolne.
6. Eine Übersetzung ins Polnische, szkolne.
7. Charakteristik einer Person in Grillparzers Sappho, domowe.

G. a) Wykaz podręczników do nauki przedmiotów

Klasa	Religia rz. kat.	Religia gr. kat.	Język polski	Język niemiecki	Język francuski	Geografia
I.	K.Dr.Ślósarz, Katechizm religii katolickiej. Wyd. II. Opr. 1 K.	Ks. Alexy Toroński, Katechizm chrześć. kat. Lwów 3. wyd. Opr. 1 K.	Konarski, Zwięzła gramatyka Opr. 50 h. Próchnicki i Wójcik, Wypisy dla I. kl. wyd. III. Opr. 1 K. 50 h.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. wyd. V. Opr. 1 K. 80 h.	—	Benoni i Tatomir, Krótki rys geografii, wyd. VIII. Opr. 1 K.
II.	Ks. Tomasz Dąbrowski, Historya bibl. star. zakonu, wyd. IV. Opr. 1 K. 40 h.	Ks. Alexy Toroński, Histor. bibl. star. zakonu Lwów 1899 Opr. 2 K.	Gramatyka jak w kl. I. Próchnicki i Wójcik, Wypisy dla II. kl. wyd. II. Opr. 1 K. 80 h.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. wyd. IV. Opr. 2 K. 20 h.	—	Baranowski i Dziedzicki Geografia powszechna wyd. IX. Opr. 2 K. 80 h.
III.	Ks. Tomasz Dąbrowski, Historya bibl. nowego zakonu. Wyd. III. Opr. 1 K. 60 h.	Ks. Alexy Toroński, Histor. bibl. now. zakonu Lwów 1901 Opr. 1 K. 60 h.	Małecki, Gramatyka wyd. IX. Opr. 2 K. 40 h. Czubek i Zawiliński, Wypisy dla kl. III., wyd. II. Opr. 2 K.	Jahner, Deut. Grammatik, wyd. II. Opr. 2 K. 20 h. German-Petelenz, Ćwicz. niem. dla kl. III. wyd. III. Opr. 2 K. 40 h.	J. Amborski, Książka do nauki języka francuskiego Cz. I. Lwów 1893 Opr. 1 K. 70 h.	jak w kl. II.
IV.	K.Dr.Jougan, Liturgika katolicka Wyd. II. Lwów 1899 Opr. 1 K. 40 h.	Ks. Alexy Toroński, Liturgika gr. kat. cerkwi, Lwów 1898 Opr. 1 K. 60 h.	Gramatyka jak w III. kl. Wzory poezyi i prozy Próchnickiego wyd. II. Opr. 3 K.	Gramatyka jak w III. kl. German-Petelenz, Ćwicz. niem. dla kl. IV. wyd. III. Opr. K. 2 40 h.	J. Amborski, Książka do nauki języka francuskiego Cz. II. Lwów 1894 Opr. 2 K.	Benoni-Majerski, Geografia monarchii austr.-węg. wyd. IV. Opr. 1 K. 20 h.
V.	Ks. Dr. Jougan, Dogmat. ogól. 1898. Opr. 2 K. Dogmat, szczeg. 1901. Opr. 2 K.	Ks. Alexy Toroński, Dogmat fund. 1893 Opr. 2 K. i Dogmat szczeg. 1895 Opr 2 K.	Tarnowski—Bobin, Wyp. t. I. wyd. III. 3 K. Wybór z dzieł greck. i łacińs. cz. I. Opr. 5 K. Zathey, Antologia rzym. Opr. 3 K.	Gramatyka jak w kl. III. Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch f. die V. Kl. wyd. II. Opr. 2 K. 80 h.	J. Amborski, Książka do nauki języka francuskiego Cz. III. Lwów 1895 Opr. 2 K. 40 h.	—
VI.	Ks.Szczeklik, Etyka katol. Wyd. III. Tarnów 1903. Opr. 1 K. 80 h.	Wappler-Piórko, Nauka chrześc. katol. etyki, Lwów 1895 Opr. 2 K. (Wyczerp.)	Tarnowski—Bobin, Wyp. t. I. i II. wyd. II. Op. po 3 K. Zathey, Antologia grec., Op. 4 K. rzymska., Opr. 3 K.	Petelenz Werner, Deutsches Lesebuch für die VII. Kl. Lwów 1893 Opr. 3 K. 30 h.	J. Amborski, Wypisy francuskie Cz. I. Lwów 1896 Opr. 3 K.	—
VII.	K.Dr.Jougan, Historya kościoła katol. Wyd. II. Opr. 2 K.	Wappler-Stefanowicz, Histor. chrz. katol. cerkwi Lwów 1886 Opr. 2 K. 40 h. (Wyczerp.)	Tarnowski i Bobin, Wyp. t. II. wyd. II. Opr. 3 K. Zathey, Antologie jak w kl. VI.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VIII. Kl. der Gymn. Lwów 1904 Opr. 4 K. 40 h.	J. Amborski, Wypisy francuskie Cz. II. Lwów 1897 Opr. 4 K.	—

obowiązkowych na rok szk. 1904/1905.

Historya	Matematyka	Historya naturalna	Fizyka	Chemia	Geometrya wykreślna
Pieniążek, Opowiadania z dziejów kraju rodzinnego Lwów 1895. Opr. 1 K.	Soleski i Fąfara, Arytmetyka na I. i II. kl. Lwów 1894. Opr. 1 K. 20 h.	Nussbaum-Wiśniowski, Podręcznik zoologii. Rostafiński, Botan. dla kl. niż. wyd. IV. Opr. 2 K. 30 h.	—	—	—
Zaleski, Opowiadania z dziejów austryackich i powszechn. wyd. II. Opr. 1 K.	jak w kl. I.	Nowicki-Limbach, Zoolog. wyd. X. Opr. 2 K. 20 h. Rostafiński, Botanika jak w kl. I.	—	—	Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa Cz. I. wyd. VIII. Opr. 1 K. 50 h.
Zipper, Opowiadania z mitologii Greków i Rzymian. Opr. 2 K. 40 h.	Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry cz. II. wyd. III. Opr. 1 K.	—	Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższ. klas. Wyd. III. Opr. 2 K.	—	Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa, Cz. II. wyd. VI. Opr. 1 K. 50 h.
Zakrzewski, Historya powszechna, Cz. I. wyd. III. Opr. 2 K. 40 h.	Dziwiński, Zasady algebry, wyd. II. Opr. 3 K. 60 h.	—	jak w kl. III.	Sucheni, Chemia w połączeniu z mineralog. Lwów 1904 2 K.	jak w kl. III.
Zakrzewski, Historya powsz. cz. II. wyd. III. Opr. 2 K. 40 h. cz. III. jak w kl. VI. Lewicki Zarys dziejów Polski, wyd. III. Opr. 2 K.	Algebra jak w kl. IV. Mocnik-Maryniak Geometrya wyd. V. Opr. 4 K. Kranz, Logarytmy, Opr. 1 K. 20 h.	Rostafiński, Botanika szk. dla klas wyż. wyd. II. 3 K.	—	Bandrowski, Wykład chemi i ogól., wyd. II. cz. I. Kraków 1895 Brosz. 3 K.	Łazarski, Zasady geometryi wykreślnej (z atlasem), wyd. II. Opr. 3 K. 40 h.
Zakrzewski, Historya powsz. cz. III. wyd. II. Opr. 2 K. 80 h. Lewicki Zarys dziejów Polski jak w kl. V.	Te same podr. jak w kl. V. nadto Kranz, Trygonometrya kulista w zadaniach, Kraków 1903. 30 h.	Petelenz, Zoologia dla klas wyższ. wyd. II. Opr. 3 K.	Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższ. klas. Wyd. III. Opr. 3 K. 40 h.	—	jak w kl. V.
Jak w kl. V. i VI. nadto Głąbiński — Finkel, Historya i statyst. austro-węg. monarchii wyd. II. Opr. 2 K.	Te same podr. jak w kl. VI. nadto Kranz, Zadania z aryt. i geom. dla kl. wyż. Opr. 3 K. 50 h.	Wiśniowski, Zasady min. i geologii Lwów 1902, Opr. 2 K. 50 h.	jak w kl. VI.	—	jak w kl. V.

H. Wykaz lektury

na rok szkolny 1904/1905.

JĘZYK POLSKI.

Klasa V.

1. „Treny“ Jana Kochanowskiego [60 h.], 2. Kazania sejmowe Skargi [60 h.], 3. Sielanki Szymonowicza [20 h.]. Dwa pierwsze dzieła w wydaniu księgarni Westa w Brodach, trzecie w wydaniu „Mrówki“, ostatnie w wydaniu Towarz. naucz. szkół wyższych.

Klasa VI.

1. Pamiętniki Paska [1 K. 40 h.], 2. Satyry Krasickiego [40 h.], 3. „Barbara Radziwiłłówna“ Felińskiego [60 h.], 4. J. U. Niemcewicza „Powrót posła“ [80 h.], 5. Mickiewicz, Ballady [60 h.]. Pierwsze i czwarte dzieło w wydaniu Towarz. naucz. szkół wyższych, trzecie i piąte w wydaniu Westa w Brodach, drugie w wydaniu „Mrówki“.

Klasa VII.

1. Malczewski „Marya“ [60 h.], 2. Fredro „Zemsta“ [60 h.], 3. Fredro „Śluby panieńskie“ [60 h.], 4. Krasiński „Nieboska komedya“ [60 h.], 5. Krasiński „Irydyon“ [40 h.], 6. Krasiński „Przedświt“ [40 h.], 7. Słowacki „Kordyan“ [40 h.]. — Z wyjątkiem trzech ostatnich dzieł wydanych w Złoczowie u Zuckerkandla, inne w wydaniu Westa w Brodach.

JĘZYK NIEMIECKI.

Klasa V.

1. Goethe „Dichtung und Wahrheit“, 2. Schiller's Gedichte.

Klasa VI.

1. Lessing „Minna von Barnhelm“, 2. Goethe „Hermann und Dorothea“, 3. Schiller „Die Jungfrau von Orleans“.

Klasa VII.

1. Goethe „Iphigenie auf Tauris“, 2. Grillparzer „König Ottokars Glück und Ende“, 3. Schiller „Über naive und sentimentalische Dichtung“.

Wszystkie dzieła w wydaniu: Graesers Schulausgaben klassischer Werke [tomik po 50 h.].

III. ZBIORY NAUKOWE.

1. BIBLIOTEKA.

a) Biblioteka nauczycielska.

Z końcem r. szk. 1903. liczyła biblioteka dzieł .	1311	w	2270	tomach.
W ciągu r. szk. 1904. przybyło dzieł . . .	42	„	111	„
Stan biblioteki z końcem r. szk. 1904. wynosi dzieł	1353	w	2381	tomach.

Prenumerowano następujące czasopisma:

1. Biblioteka Warszawska, 2. Kwartalnik historyczny, 3. Muzeum, 4. Pamiętnik literacki, 5. Przewodnik bibliograficzny, 6. Przewodnik nakowy i literacki, 7. Wszechświat, 8. Literaturno nauk. wistnyk, 9. Chemiker Zeitung,

10. Literarisches Zentralblatt, 11. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Kultus und Unterricht, 12. Zeitschrift für Ethnologie, 13. Zeitschrift für mathematischen und naturwiss. Unterricht, 14. Zeitschrift für das Realschulwesen, 15. La Revue.

W darze otrzymała biblioteka: 1) Od c. k. Ministerstwa wyzn. i ośw.: Zeitschrift für österr. Volkskunde, 2) od Akademii Umiejętności w Krakowie: wydawnictwa za rok 1903., 3) od Wydziału Krajowego: Wiadomości statystyczne o stosunkach kraj. (2 zeszyty), Podręcznik statystyki Galicyi t. VII., 4) od W. P. Karola Steinbacha c. i k. Pułkownika 55. pułku piechoty: Karpeles Gustav, Allgemeine Geschichte der Litteratur, Berlin 1891. 2 Bände; nadto kilka dzieł od nakładców lub autorów.

W ciągu roku szkolnego przybyły następujące dzieła:

I. 1. Biblioteka Warszawska, Warszawa 1903, 8° 4, B. 228;—7. Muzeum, Lwów 1903, 8° 1, K. 461;—12. Przewodnik bibliograficzny, Kraków 1903, 8° 1, B. 193;—13. Przewodnik naukowy i literacki, Lwów 1903, 8° 1, B. 293;—15. Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie, 1903, 8° 1, L. 83;— 20. La Revue, Paris 1903, 8° 6, B. 311;—21. Wistnyk literaturno-naukowy, Lwów 1903, 8° 4, B. 326;—22. Pamiętnik literacki, rocznik drugi, Lwów 1903, 8° 4, B. 339;—23. Zapysky naukowoho Towarystwa imeny Szewczenka, Lwiw 1892, 1893, 1894, 8° 4, L. 110; — 24. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach, Podgórz 1903, 2. tablice L. 111; —

II. 21. X. Nuckowski Jan T. J. Kilka uwag o nowym podręczniku logiki, Chyrów 1904, 8° 1, B. 367; —

III. 27. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Kultus und Unterricht, Wien 1903, 8° 1, K. 12;—30. Zeitschrift für das Realschulwesen, Wien 1901, 8° 1, K. 42; — 36. Dziennik Urzędowy c. k. Rady szkolnej krajowej w Galicyi, Lwów 1903, 8° 1, K. 120; — 37. Rein W. Encyklopädisches Handbuch der Pädagogik t. I. Langensalza 1903, 8° 2, B. 365.

V. 5. Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce tom X. Akad. Umiej. w Krakowie 1903, 8° 1, B. 266;—29. Goedeke Karl: Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung neu beaarbeitet von Goetze t. 6. i 7. Dresden 1884—87, 8° 2, B. 290; — 67. Mickiewicz Władysław, Żywot Adama Mickiewicza t. IV. Poznań 1895, 8° 1, B. 239; — 81. Rozprawy Akad. Umiej. Wydział filologiczny Serya II. t. 22. 23. Kraków 1903, 8° 2, B. 254; — 126. Karłowicz Jan. Słownik gwar polskich t. III. Kraków 1903, 8° 1, B. 310; — 128. Materyały i prace komisyi językowej Ak. Um. w Krakowie 1903—1904 3 zesz. 8° B. 328; — 156. Tarnowski Stanisław, Historya literatury polskiej t. II. i III. Kraków 1903, 8° 2, B. 347; — 159. Bechtel Adolf, Französisches Sprech — und Lesebuch, Wien 1902—3, 8° 3, B. 363; — 160. Co nowego, Zbiór anegdot polskich z r. 1650. wydał Aleksander Brückner, Kraków 1903, 8° 1, B. 358; — 161. Facecye polskie z r. 1624. wydał Aleksander Brückner, Kraków 1903, 8° 1, B. 357; — 162. Feldman Wilhelm, Piśmiennictwo Polskie ostatnich lat dwudziestu, Lwów, 1902, 8° 2, B. 351; — 163. Hatzfeld Adolf et Darmesteter Arsène, Dictionaire général de la langue francaise Paris, 8° 2, B, 362; — 164. Herbert Fernand, Anecdotes, contes... Giessen 1903, 8° 1, B. 354; — 165. Karpeles Gustaw, Allgemeine Geschichte der Litteratur, Berlin 1891, 8° 2, B. 352; — 166. Pamiatky ukraińsko-ruskoi mowy i literatury, wydaje Komisya acheograficzna

Tow. nauk. im. Szewczenka, Lwiw t. I. 1896, t. II. 1899, t. III. 1902, 8⁰ 3, B. 356; — 167. Wyspiański Stanisław, Bolesław Śmiały, Kraków 1903, 8⁰ 1, B. 359; — 168. Wyspiański Stanisław, Wesele, Kraków 1903, 8⁰ 1, B. 360; — 169. Wyspiański Stanisław, Wyzwolenie, Kraków 1903, 8⁰ 1, B. 361; — 170. Wyspiański Stanisław, Legion, Kraków 1901, 8⁰ 1, B. 366; — 171. Wzorowy Sekretarz ze wstępem Władysława Sabowskiego, Lwów 1897, 8⁰ 1, B. 353; — 172. Zbirnyk filolohicznoi sekcyi nauk. Tow. im. Szewczenka t. I—IV. Lwiw, 1898—1901, 8⁰ 4, B. 355; —

VII. 47. Pilat Dr. Tadeusz, Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych, t. XX. zesz. 1. i XIX. zesz. 2. Lwów 1903, 8⁰ 2, C. 137; — 69. Zeitschrift für österreichische Volkskunde, Wien-Prag 1903, 8⁰ 1, C. 168; — 72. Pilat Dr. Tadeusz, Podręcznik statystyki Galicyi tom VII. Lwów 1903, 8⁰ 1, C. 184; — 76. Etnohraficzny zbirnyk wydaje Tow. nauk. im. Tarasa Szewczenka t. I.—X., Lwiw 1896—1901, C. 206; — 77. Materyały do ukraińsko-ruskoi etnolohij t. I. i II., Lwiw 1899, 8⁰ 2, C. 207; — 78. Ubiory ludu polskiego zesz. 1. Kraków 1904, 4⁰ C. 210; — 79. Klejnoty miasta Krakowa 24 widoków z tekstem Prof. Wł. Łuszczkiewicza, Kraków 1904, C. 211; —

VIII. 45. Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział histor.-filozof. Serya II. t. 20. 21. Kraków 1903—4, 8⁰ 3, C. 160; — 61. Finkel Dr. Bibliografia historyi polskiej, Kraków 1903, 8⁰ Część III. zesz. I. C. 183; — 78. Czermak Dr. Wiktor. Z czasów Jana Kazimierza, studya historyczne, Lwów 1893, 8⁰ 1, C. 209; — 79. Zakrzewski Wincenty, Stefan Batory, Kraków 1887, 8⁰ 1, C. 208; — 80. Żereła do historyi Ukrainy-Rusy wydaje komisya archeohraficzna nauk. Tow. im. Szewczenka t. I.—V. Lwiw 1895—1901, 8⁰ 5, C. 205; — 81. Kwartalnik historyczny pod red. Al. Semkowicza, Lwów 1903, 8⁰ 1, C. 196; —

X. 102. Conradt. F. Dr. Lehrbuch der ebenen Trigonometrie, Leipzig 1889, 8⁰ 1, D. 189; — 103. Klein Felix. Prof. Uber Riemanns Theorie der algebraischen Funktionen und ihrer Integrale, Leipzig 1882, 8⁰ 1, D. 190; — 104. Seliwanoff Demetrius, Lehrbuch der Differenzenrechnung, Leipzig 1904, 8⁰ 1, D. 195; — 105. Serret J. A. Lehrbuch der Differential — und Intergralrechnung, deutsch von Axel Harnack B. II. u. III., Leipzig 1899, 1904, 8⁰ 2, D. 191; — 106. Weber Heinrich und Wellstein Josef, Encyklopädie der Elementar-Mathematik. B. I. Leipzig 1903, D. 1904; —

XI. 60. Sprawozdanie komisyi fizyograficznej Akad. Umiej. tom 37., Kraków 1903, 8⁰ 1, F. 77; — 85. Zeitschrift für Ethnologie, Berlin 1903, 8⁰ 1, F. 96; — 87. Wszechświat, Warszawa 1903, 8⁰ F. 85; —

XII. 133. Mme. Curie. Untersuchung über die radioactiven Substanzen, übersetzt von W. Kaufmann Braunschweig 1904, 1, 8⁰ E. 149; — 134. Eschner M. Technologische Bilder, 10 tablic i 3 zeszyty tekstu E. 150; — 135. Fischer Ferdinand Dr. Handbuch der chemischen Technologie I. Band, Leipzig 1900, 8⁰ 1, E. 146; — 136. J. H. van't Hoff: Vorlesungen über theorethische und physikalische Chemie, Braunschweig 1901—1903, 8⁰ 1, E. 148; — 137. Satke Władysław: Badania ciepłoty ziemi w Tarnopolu, Kraków 1903, 1 zeszyt 8⁰ E. 147; — 138. Treadwell F. P. Dr. Kurzes Lehrbuch der analytischen Chemie, Leipzig und Wien 1902—1903, 8⁰ 2, E. 144; — 139. Weinhold F. Adolf: Physikalische Demonstrationen, Leipzig 1899, 8⁰ 1, E. 145; — 140. Chemiker-Zeitung herausgegeben von Dr. G. Krause, Cöthen 1903, 1, 4⁰ E. 142.

XIII. 84. Barchanek Klemens, Lehr und Übungsbuch der darstellenden Geometrie für Oberrealschulen Wien-Prag 1902, 8° 1, D. 192.

b). Czytelnia uczniów.

Zawiadowca: prof. Karol Staniewicz.

W r. szk. 1904. przybyło do czytelni dzieł	polskich	21	w	33	tomach
„	ruskich	32	„	34	„
„	niemieckich	16	„	36	„
„	francuskich	17	„	20	„
	razem dzieł . . .	86	w	123	tomach

W szczególności przybyły następujące dzieła polskie: Na zawsze, dramat L. Rydla. — Dajmon, J. I. Kraszewski, — Powieść bez tytułu, J. I. Kraszewski, 4 tomy, — Boje polskie, K. S. Bodzantowicz, — Obraz literatury polskiej w streszczeniach i wyjątkach, P. Chmielowski, 3 tomy, — Pan Tadeusz, studyum W. Gostomskiego, — Veto! Ad. Krechowieckiego, 4 tomy, — Pogrzeb, K. Laskowski, — Tamten, I. Maskoff, — Nasza współczesna poezya, T. Pini, — Studya i szkice hist., Serya II., Fr. Rawita-Gawroński, — Listopad, H. Rzewuski, — Rozbiór Irydyona I. Wilkosz, — Legion, St. Wyspiański, — Wesele, St. Wyspiański, — Wyzwolenie St. Wyspiański, — Dramat bezprawia, I. Turczyński, — Krzyżacy, H. Sienkiewicz (popularne), — Krzyżacy, H. Sienkiewicz, 4 tomy, — Opowiadania i obrazki z technologii żelaza, dwa egzemplarze, — Misye katolickie, rocznik 1903. — Dzieła ruskie: Worożbit, Hr. Ceglińskyj, — Na dobrodijny cili, Hr. Hryhoriewicz, — Marusia Bohusławka, — A. Kulisz, Po pohodi hromy, — Alij, pasza Janiny i Salioty, — Wujko i sestryneć; Szwedy wo Lwowi, — Po chowzkoj dorozi; Perły w hłubinach, — Wasylko; Opir, — Dwa pryjateli; Huculska dola, — Wołodymir J. Maślak, Poezii, — Na dobrodijni cili, Hr. Hryhoriewicz, — Narodni opowidania M. Wowczok, 2 tomy, — Istoria skitu maniawskoho, dr. I. Celewicz, — Fromont mołodszyj i Risler starszyj, Al. Dodeta, — Kajdaszewa simia, I. Lewickoho, — Homerowa Odysseja, P. Baida, — Marusia, Hr. Osnowianenko, — Opowidania O. Ia. Koniskoho, — Opowidania N, Hohola, — Ruska istoria, M. Kostomarowa, dwa tomy, — Naridżenia, I. Lewickij, — Ukraiństwo na literaturnych pozwach z Moskowszczynoju, I. Basztowyj, — Bajki, prikazki i powistki, I. Werchratskij, — Maria Stuart, Fr. Sziler, per. B. Hrinczenko, — Zilnik, poezii W. Szaszkiewicza, — Ifigenija w Tawrji, W. Gete, per. W. Riłenko, — Jasni Zori, B. Hrinczenko, — Czernihiwka, M. Kostomariw, — Zalisie, O. Makowej, — Ślipyj muzyka, powist W. H. Korolenka, — Besidy pro czasy kozacki, — Ukraińśtwo na literaturnych pozwach, I. Basztowyj; — dzieła niemieckie: Bilder zur Geschichte, Jos. Langl, — Im Dschungel, R. Kipling, — Sämtliche Schwarzwälder Dorfgeschichten, B. Auerbach, (10 tomów), — Romane von Berth. Auerbach, (12 tomów), — Durch die Wüste, v. K. May, — Heimatlos, nach H. Malot, eine Übersetzung, — Lichtenstein, v. W. Hauff, — Volksmärchen der Deutschen, Musäus, — Sappho Schulausgabe Graesers, F. Grillparzer, — Libussa, Schulausg. Graesers, Fr. Grillparzer, — König Ottokars Glück und Ende, Schulausg. Graesers, Fr. Grillparzer, — Der Traum, Schulausg. Graesers, Fr. Grillparzer, — Das goldene Vlies, Schulausg. Graesers, Fr. Grillparzer, — Die Ahnfrau, Schulausg, Graesers, Fr. Grillparzer; — Idyllen, v. P. Rosegger; — dzieła francuskie: Romain Kalbris, par H, Malot, — Histoire d'un enfant, par Al. Daudet, — Histoire d'un paysan, par Erckmann — Chatrian (4 tomy), — Les patins d'argent, par P. J. Stahl, —

La roche aux mouettes, par M. I. Sandeau, — La vie au continent noir par. F. Dubois, — Une famille pendant la guerre par Mme. B. Boissonas, — En France par. O. Reclus, — Principales inventions industrielles, P. Maigne, — Voyageurs et inventeurs célébres, prof. Dr. Wershoven, — Napoléon Bonaparte, H. Taine — Histoire de Marie-Antoinette, par E. et J. Goncourt, — Histoire de Jeanne d'Arc, par M. de Barante, — Simples lectures scientifiques et techniques, dr. A. Peter, — Paris, par M. du Camp, — Voyage aux Pyrénées, par H. Taine, — Lettres françaises, Dr. Th. Engwer.

Administracya „Misyi Katolickich“ przesyłała także i w tym roku to cenne czasopismo bezpłatnie dla czytelni uczniów, za co Jej Dyrekcya niniejszem składa podziękę. — Dzieła polskie wypożyczał uczniom raz w tygodniu zawiadowca czytelni, a to osobno uczniom trzech klas najniższych, a osobno czterech klas wyższych. Dzieła ruskie objął w zawiadowstwo profesor Terlecki, niemieckie prof. Heller, a francuskie prof. Zamorski i wypożyczali je uczniom także raz na tydzień. Uczniowie korzystali z czytelni bardzo pilnie.

Przy zaciąganiu książek nowych do inwentarza czytelni zachowywano należytą ostrożność, aby one swą treścią potrzebom młodzieży odpowiadały.

Stan czytelni z końcem roku szk. 1903/1904 wynosi:

dzieł polskich	679	w 960	tomach
„ ruskich	198	„ 202	„
„ niemieckich	246	„ 381	„
„ francuskich	62	„ 72	„

ogółem dzieł 1185 w 1615 tomach.

2. ZBIÓR GEOGRAFICZNO-HISTORYCZNY.

Zawiadowca: prof. Jan Kobak.

W roku szk. 1904 zakupiono: Kozena-Janoty mapę polit. Europy, (6. egz.) Hardta-Gustawicza mapę Monarchii austr.-węgierskiej (4. egz.), Majerskiego mapę Galicyi (4. egz.), wreszcie Tablice Cybulskiego do nauki starożytności greckich i rzymskich Nr. IX—XX.

Stan zbiorów z końcem roku szkol. 1904:

globusów . . .	3	map i obrazów geograficznych	182
przyrządów . . .	2	atlasów i dzieł obrazowych	15

obrazów historycznych 86,
co wszystko zapisane jest w 100 liczbach inwentarza.

3. GABINET HISTORYI NATURALNEJ.

Zawiadowca: prof. Witołd Schreiber.

W roku szkol. 1904 zakupiono: model rozbieralny tułowiu (klatka piersiowa i jama brzuszna z przynależnymi organami), 10 tablic zoologicznych Dr. P. Pfurtschellera, 2 tablice zoologiczne Dr. R. Lendenfelda, 14 modeli grzybów, 9 preparatów spirytusowych, mikrotom, termostat z termometrem, akwarya: 2 cynkowe, 2 szklane, 2 lupy i inne drobne przybory do sporządzania preparatów naukowych.

W darze otrzymano od Dr. Stobieckiego w Tarnopolu okaz tasiemca z główką, za który to dar składa się niniejszem podziękowanie.

Stan gabinetu z końcem roku szkol. 1904:

Okazów zoologicznych	280	Modeli zoologicznych	7
Pudełek z owadami	4	Tablic ściennych	215

Zielników	5	Preparatów mikroskopowych	9
Zbiór nasion i owoców, sztuk	88	Okazów mineralog. i geognost.	646
Modeli botanicznych	36	Modeli mineralogicznych	135

Sprzętów i narzędzi 41 sztuk.

4. GABINET FIZYKI.

Zawiadowca: prof. Ludwik Maciulski.

W roku szk. 1904 przybyły następujące przyrządy: Piezometr, psychrometr i termometr do okna, aparat spektralny, model z drutu promienia spolaryzowanego, machina dynamoelektryczna, zegar ścienny wahadłowy z połączeniem elektrycznem, zegar elektryczny, Voltmetr, Ampermetr, 2 ogniwa „Columbus“, ogniwo „Cupron“, stół dmuchawkowy.

Inwentarz gabinetu z końcem roku szkol. 1904 wykazuje:

w dziale I. Ogólne włas. ciał	19	liczb	w dziale V. Akustyka	22	liczb
„ „ II. Mechanika.	45	„	„ „ VI. Nauka o cieple	46	„
„ „ III. Hydrostatyka i hydrodynamika	30	„	„ „ VII. Optyka	56	„
„ „ IV. Aerostat. i aerodyn.	20	„	„ „ VIII. Elektr i magnet.	111	„
			„ „ IX. Narzędzia	48	„

5. GABINET CHEMII.

Zawiadowca: naucz. Bronisław Duchowicz.

W ubiegłym roku szkolnym zakupiono z ważniejszych przyrządów: wagę Westfaala, aparat Anderliniego do oznaczania azotu, ap. Meyra do oznaczania gęstości pary, ap. ekstrakcyjny syst. Schacherla, ap. do elektrolizy z elektrodami węglowemi, ap. do szlamowania syst. Schulzego, ap. Krebsa do otrzymywania ozonu, ap. Kippa pojemności 1 L., rurkę do skraplania bezwodnika siarkowego, trzymadła metalowe, nadto wiele drobniejszych przyrządów i odczynników do analizy chemicznej.

Poszczególne działy przedstawiają się pod względem ilości pozycyi w inwentarzu w następujący sposób:

I. Rozmaite narzędzia	78	VI. Przyrządy metalowe	65
II. Przyrządy do mierzenia	12	VII. „ z drzewa	27
III. Naczynia szklane	112	VIII. Rozmaitości	38
IV. „ porcelanowe	18	XI. Produkta surowe	56
V. „ do gotowania	67	X. Chemikalia	500

6. ZBIÓR ŚRODKÓW NAUKOWYCH DLA GEOMETRYI i RYSUNKÓW GEOMETRYCZNYCH.

Zawiadowca: naucz. Jan Suchanek.

W roku szk. 1904 zakupiono: 2 modele przenikania się brył; model do unaocznienia obrotu punktu i prostej; model wiązki promieni przeciętej dwiema równoległemi płaszczyznami; model trzech równoległościanów o tej samej podstawie i wysokości; model stożka wydrążonego; linijał z podziałką centymetrową do tablicy.

Stan zbioru z końcem roku szkolnego 1904.

a) przyrządów rys. liczb inwent. 9	c) przyrządów rozm. liczb. inwent. 3
b) „ mierniczych „ „ 9	d) modeli geometr. „ „ 18

e) wzorów rysunkowych liczb. inwent. 5.

7. ZBIÓR ŚRODKÓW NAUKOW. DO NAUKI RYSUNKÓW ODRĘCZNYCH.

Zawiadowca: zast. naucz. Bernard Jarosiewicz.

Do zbioru tego przybyły w roku szk. 1904: 1) wzory do rysunku: Alois Bouda, Die Pflanze in der Kunst, 2 Hefte; 2) okazy martwej natury, 10 sztuk motyli w pudełeczkach oszklonych, 10 piór ptasich, 10 wzorów materyi, 10 wzorów tapet.

Stan zbioru obejmuje z końcem rok. szk. w 65 liczbach inwentarza:

a) przyrządów pomocniczych	7 szt.	c) modeli drucianych	24	razem 385 szt.
b) dzieł z wzorami	30 „	„ drewnianych	57	
		„ gipsowych	304	

d) okazów martwej natury . . . . . 40 sztuk.

8. ZBIÓR PRZYRZĄDÓW DO NAUKI GIMNASTYKI.

Zawiadowca: naucz. Antoni Pabijan.

W roku szk. 1903/4 nie przybyło nic do inwentarza. Stan inwentarza niezmieniony od r. 1901/2 wykazuje 28 liczb.

IV. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1903/4 rozpoczęto dnia 3. września uroczystem nabożeństwem z wezwaniem Ducha św.

Liczba uczniów przyjętych zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 24 z czego na klasę I. przypada 17. Liczba klas równorzędnych (5) pozostała bez zmiany.

Dnia 4. września po nauce (o godz. 11.) odczytano i objaśniono przepisy karności, osobno uczniom z klas I.—III. a osobno uczniom z klas IV.—VII.

Dnia 9. września, w wigilię piątej rocznicy śmierci śp. Najj. Cesarzowej Elżbiety odbyło się nabożeństwo szkolne za spokój Jej duszy, na którem byli obecni nauczyciele i uczniowie zakładu.

†

Dnia 15. września odbyło się nabożeństwo żałobne za duszę śp.

Leopolda Makłowicza

zastępcy naucz. tut. szkoły, zmarłego w Stryju dnia 4, września 1903.

Zmarły urodził się 8. grudnia 1877 w Maryampolu. Po złożeniu egzaminu dojrzałości w c. k. wyż. szkole realnej w Stanisławowie, czując powołanie do zawodu nauczycielskiego, kształcił się w latach szkolnych 1898—1901 w szkole przemysłu artystycznego c. k. Austryackiego Muzeum dla sztuki i przemysłu w Wiedniu na nauczyciela rysunków odręcznych, do których posiadał niezwykłe wrodzone zdolności.

Aby zadość uczynić powinności służby wojskowej, wstąpił jako jednoroczny ochotnik w październiku 1901 do wojska lecz

siły jego wkrótce okazały się zbyt słabe, aby mogły podołać twardej służbie żołnierskiej, dlatego uwolniono go po kilku miesiącach z szeregów.

Objąwszy z początkiem roku szk. 1902|3 posadę zastępcy nauczyciela w tutejszym zakładzie, oddał się swemu zadaniu z całą gorliwością. Obok ciężkich obowiązków w szkole, wyczerpujących jego, ciężką chorobą piersiową nawiedzony organizm, nie ustawał w pracy dla możliwie najrychlejszego zdobycia formalnej kwalifikacyi nauczycielskiej, lecz śmierć nieubłagana przecięła pasmo jego żywota w połowie drogi do tego upragnionego celu.

Szkoła straciła w Nim najlepsze nadzieje rokującą siłę nauczycielską, Grono nauczycieli zacnego Kolegę a młodzież szkolna prawdziwego przyjaciela.

Cześć jego pamięci!

Dzień 4. października, jako rocznicę urodzin Najj. Pana obchodził zakład uroczystem nabożeństwem dziękczynnem, odprawionem w kościele OO. Dominikanów i w cerkwi.

Dnia 19. listopada, w dniu imienin śp. Najdostojniejszej Cesarzowej, odprawiono żałobne nabożeństwo w spokój Jej duszy.

Dnia 13. grudnia w godzinach popołudniowych odbyła się w murach szkolnych uroczystość ku czci i pamięci wieszcza Adama Mickiewicza; dnia 13. marca zaś, również w godzinach popołud. taka sama uroczystość dla uczczenia pamięci piewcy ukraińskiego Tarasa Szewczenki. Z młodzieńczym zapałem przygotowali uczniowie do obu uroczystości stosowne deklamacye, śpiewy i odczyt, a do pierwszej także produkcyę sceniczną „Rady“ z Pana Tadeusza. Kierowali zaś młodzieżą i słowo wstępne przy uroczystości wypowiedzieli: pierwszym razem prof. Zamorski, drugim prof. Terlecki, nadto przyczynił się wiele do powodzenia pierwszego z wymienionych obchodów uroczystych nauczyciel Solecki przez staranne wyćwiczenie chórów.

Od dnia 14. do 19. marca włącznie lustrował zakład c. k. inspektor JW. Radca Dworu Jan Franke.

Dzień 15. kwietnia upamiętniły odwiedziny zakładu przez J. W. Pana Wiceprezydenta c. k. Rady Szkolnej Krajowej Dr. Edwina Płażka.

Dnia 3. maja, w 113 rocznicę ogłoszenia wiekopomnej konstytucyi polskiej wyłożył prof. Jan Zamorski młodzieży szkolnej zebranej wraz z gronem nauczycielskiem wieczorem w sali gimnastycznej doniosłe znaczenie dziejowe tego zdarzenia.

Dnia 5. maja przysłuchiwał się ks. Prałat Dr. Bolesław Twardowski, proboszcz i dziekan tarnopolski nauce religii w kilku klasach.

Dnia 21. czerwca, w uroczystość patrona zakładu: św. Alojzego, wysłuchali uczniowie obu obrządków uroczystej Mszy św. w kaplicy szkolnej i zastosowanej do uroczystości egzorty.

Dnia 23. czerwca odbyło się pomiędzy 8—9 godziną rano w kościele OO. Dominikanów za staraniem grona nauczycielskiego nabożeństwo żałobne za duszę śp. Józefa Madeja, który jako profesor wyż. szkoły realnej we Lwowie wśród szczególnie tragicznych warunków niespodziewanie w sile wieku z tego świata zeszedł, a który jako nauczyciel tutejszego zakładu w latach 1901—1903 przez swą zacnośc najlepszą pozostawił pamięć

po sobie. W nabożeństwie uczestniczyła także młodzież szkolna wraz z gronem nauczycielskiem, bolejąca nad ciężką stratą.

Dnia 28. czerwca odprawiono żałobne nabożeństwo szkolne za spokój duszy śp. Cesarza Ferdynanda.

Do spowiedzi i Komunii św. przystępowali uczniowie wspólnie 3 razy w ciągu roku, a rekollekcye wielkanocne odprawili w dniach od 20. do 23. marca.

C. k. Rada Szkol. Kraj. rozporządzeniem z d. 20. stycznia 1904 l. 2.041 zawiadomiła, że według odezwy Ordynaryatu metropolit. obrz. łać. z dnia 11 stycznia 1904 l. 7.775 komisarzem ordynaryackim do nadzorowania nauki religii rz. kat. w tutejszym zakładzie został ks. Dr. Prałat Bolesław Twardowski dziekan i proboszcz tarnopolski.

J. E. Pan Minister Wyzn. i Ośw. reskryptem z d. 13. paździer. 1903 l. 17.656 posunął profesora Jana Kobaka do VII. klasy rangi od 1. stycznia 1904 (R. S. K. 30 10 1903 l. 39.531).

Pan Minister Wyzn. i Ośw. zamianował reskryptem z 9. października 1903 l. 4229 nauczyciela szkoły wydziałowej w Tarnopolu Samuela Arona Taubelesa, pomocniczego nauczyciela tutejszego zakładu ad personam rzeczywistym nauczycielem religii mojżeszowej w tutejszej szkole realnej z obowiązkiem udzielania nauki także w innych szkołach średnich w Tarnopolu. (R. S. K. 14/11 1903 l. 40.475).

C. k. Rada Szkol. Kraj. przyznała rozporz. z dnia 10. września 1903 l. 31.136—31.138 dodatki pięcioletnie do płacy c. k. profesorom: Janowi Kobakowi piąty, Karolowi Staniewiczowi i Antoniemu Giedroyciowi czwarty-począwszy od 1. września 1903.

C. k. Rada Szkol. Kraj. zatwierdziła w nauczycielstwie rozporz. z dnia 30. września 1903 l. 34.652 rzeczywistego nauczyciela Witołda Schreibera, a rozporządzeniem z tego samego dnia l. 34.660 rzeczywistego nauczyciela Jana Zamorskiego i nadała im tytuł c. k. profesorów.

Z powodu większej liczby uczniów w klasie II. zezwoliła c. k. Rada Szkol. Kraj. rozporz. z 14. paździer. 1903 l. 37.398 na podzielenie tej klasy na naukę rysunków odręcznych na dwa oddziały. Rozporz. z 30. listopada 1903 l. 42. 777 uzupełniła kwotą 133 kor. 46 hal. własne fundusze zakładu, przeznaczone na sprawienie środków naukowych, do przepisanej normalnie wysokości.

Pierwsze półrocze zakończono 30. stycznia, poczem drugie rozpoczęto 3 lutego wysłuchaniem Mszy św. w kaplicy szkolnej pomiędzy 8—9 godziną rano.

Rok szkolny zakończono 15. lipca uroczystem nabożeństwem dziękczynnem z odśpiewaniem hymnu ludu.

V. WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ SZKOLNYCH.

1. Pan Minister Wyzn. i Ośw. reskryptem z d. 9. maja 1903 l. 697 postanowił stopniową przemianę posad pomocniczych tercyanów szkolnych na posady stałe, a c. k. Rada szkol. Kraj. okól. z 31. maja 1903 l. 16.574 udzieliła dyrekcyom szkolnym z tego powodu odpowiedniej wskazówki.
2. C. k. Ministerstwo Wyzn. i Ośw. rozporządzeniem z 11. maja 1903 l. 20817 zatwierdziło nowe plany dla nauki języka ruskiego jako

przedmiotu wzgl. obowiązkowego w szkołach średnich z wykładowym językiem polskim. (Okól. R. S. K. z 31/8 1903 l. 16.927).

3. Pan Minister W. i O. rozporządzeniem z 23. maja 1903 l. 17.541 postanowił, że abituryenci, którzy w terminie jesiennym nie uczynili zadość wymaganiom z jednego przedmiotu, mogą być dopuszczeni do egzaminu poprawczego przy końcu I. półrocza następnego roku szkol. tudzież, że w wypadkach uwzględnienia godnych może Rada Szkol Kraj. na wniesioną należycie uzasadnioną prośbę przypuszczać do powtórnego egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu tych abituryentów, którzy otrzymanej w terminie letnim poprawki po wakacyach nie zdali. (Okól. R. S. K. r 11/9 1903 l. 17.925).
4. Pan Minister W. i O. zarządził reskryptem z 21. sierpnia 1903 l. 28.852 unormowanie przestanków pomiędzy lekcyami szkolnemi (Okól. z 11/9 1903 l. 30.815). W myśl powyższego rozporządzenia potwierdziła c. k. Rada Szkol. Kraj. rozp. z 13 paźdz. 1903 l. 34.169 następujący rozkład przestanków w tutejszym zakładzie: I) od godz. $8_{,50}$ do 9. II) $9_{,50}$ — 10; III) $10_{,50}$ — $11_{,5}$; IV) $11_{,55}$ — $12_{,10}$; V) 1. — 1_{15}.;
5. Pr. Rady Szk. Kraj. reskryptem z 3. grud. 1903 l. 606 poleciło dyrekcyom szkół średnich popieranie nowo założonego we Lwowie „Muzeum szkolnego“ przez dostarczanie mu swych sprawozdań, publikacyi i wiadomości wszelkich o ulepszeniach i urządzeniach.
6. C. k. Rada Szk. rozp. z 24. grud. 1903 l. 47.016 zarządziła na mocy reskryptu Ministerstwa W. i O, że poprawcze egzamina dojrzałości we wrześniu i w styczniu odbywać się mają począwszy od roku szk. 1904/5 w tych samych zakładach, w którzych się odbywał egzamin główny i to pod przewodnictwem dyrektora zakładu, o ile nie obejmie przewodnictwa c. k. kraj. inspektor szkół. Termin egzaminów ogłaszać będzie c. k. Rada szkol. kraj. a kandydaci, którzy uzyskali pozwolenie składania egzaminu poprawczego, mają zgłosić się do dyrekcyi zakładu najpóźniej 3 dni przed powyższym terminem. Podania do c. k. Rady szkolnej potrzebują wnosić tylko ci abituryenci, którzy pragną być dopuszczeni do ponownego egzaminu poprawczego w styczniu i uczynić to powinni najpóźniej do końca grudnia. Przy wszystkich egzaminach poprawczych z języków i z matematyki obowiązani się kandydaci wykonać także pracę piśmienną, a termin egzaminu piśmiennego wyznaczy dyrektor zakładu.
7. Okólnikiem z d. 5. stycz. 1904 l. 47.842 poleciła c. k. Rada S. K. celem zapobieżenia nieszczęśliwym wypadkom przy nauce. gimnastyki ścisłe wykonywanie przepisów objętych instrukcyą dla nauki gimnastyki w szkołach średnich (reskr. min. z 1/3 1899 l. 5.546 Dz. rozp. Nr. 7.), a w szczególności zaleciła największą ostrożność przy ćwiczeniach na żerdziach. Te ostatnie powinny być sporządzone z nienagannego materyału, aby nie powstawały na nich skałki, ćwiczenia we wspinaniu się na żerdziach powinni uczniowie odbywać zawsze w trzewikach ćwiczebnych, a nauczyciel nie powinien dopuścić, aby uczniowie zsuwali się na dół, zamiast stopniowo opuszczać się w kolejnych chwytach.
8. C. k. Rada Szk. Kraj. zarządziła rozp. z 8. stycznia 1904 l. 479 w sprawie egzaminów wstępnych do I. kl. co następuje: 1) Od egzaminu ustnego z języka niemieckiego należy uwalniać uczniów, których świadectwo szkoły ludowej z kl. IV. i wypracowanie piśmienne z tego przedmiotu wykazują postęp „dobry“. 2) Należy ściśle przestrzegać postanowienia, aby nie dopuszczano tych uczniów do egzaminu ustnego, którzy w świa-

dectwie szkoły ludowej i w wypracowaniu piśmiennem otrzymali z pewnego przedmiotu cenzurę „niedostateczny“.

9. Rozporz. z dnia 9. stycznia 1904. l. 48.806 ustanowiła c. k. Rada Szk. Kraj. trzy terminy klasyfikacyi okresowych w każdem półroczu a mianowicie w I. półr. około 20. paźdz., około 10 grud. i z końcem półrocza; w II. półr. około 20. marca, około 10. maja i znowu z końcem półr. Klasyfikacya z końcem drugiego okresu ma się opierać na klasyfikacyi w pierwszym okresie, a klasyfikacya półroczna musi pozostawać w organicznym związku z klasyfikacyami w poprzednich okresach.

10. Rozporządzenie Pana Ministra Wyzn. i Ośw. z dnia 24. lutego 1804. l. 6.404, przypominające szkołom średnim potrzebę wydatniej działalności w kierunku fizycznego wychowania młodzieży. (Okól. R. S. K. z 19/3 1904 l. 8.782.)

11. C. k. Rada Szk. Kraj. rozporz. z dnia 3. czerwca 1904 l. 18.761 poleciła, na podstawie reskr. minister. z 17. maja 1904 l. 11.864 aby ograniczać ile możności egzamina promocyjne z końcem II. półrocza i dopuszczać do tych egzaminów tylko uczniów o postępie prawdziwie wątpliwym, a wykluczać od egzaminu promocyjnego uczniów, których postęp jest niedostateczny.

12. C. k. Rada Szk. Kraj. potwierdziła lub zaleciła następujące podręczniki szkolne, wydawnictwa i pomocnicze środki naukowe:

a) F. W. Putzger, Atlas historyczny. Wydanie polskie opracowali J. Lewicki i Wł. Bojarski. W Wiedniu 1903, (R. S. K. 17/9. 1903 l. 21.552.)
b) Dr. K. J. Petelenz, Deutsche Grammatik, 2. Aufl. (R. S. K. 13/9 1903 l. 33.201.)
c) Artur Passendorfer, Błędy językowe, wyd. 2. (R. S. K. 3/11 1903 l. 31.975.)
d) Pisma Franciszka Zabłockiego, wydał Dr. Bolesław Erzepski, Poznań 1903. (R. S. K. 10/11 1903 l. 42.456.)
e) L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. szkół śred. wyd. 4. (R. S. K. 11/11 1903 l. 36.181.)
f) Stanisław Majerski, Europa środkowo wschod. (mapa podręczna), Lwów. (R, S. K. 15/12 1903 l. 43.407.)
g) Dr. F. Tomaszewski i A. M. Kawecki, Fizyka i któtki rys kosmografii, wyd. 3. (R. S. K. 15/12 1903 l. 44.666.)
h) J. Soleski Nauka fizyki, podręcznik dla klas niż. gimnazyów i szkół real., 4. wyd. (R. S. K. 5/1 1904 l. 48.474).
i) Dr. R. Lendenfeld, Tablice zoo. — i .somatologiczne (wydanie polskie), Praga. (R. S. K. 15/3 1904 l. 9579).
j) Album starych warowni polskich w zachod. Galicyi. Wydawnictwo zakładu artyst. — fotogr. „Wisla“ Józefa Zajączkowskiego w Jaśle. (R. S. K. 15/3 1904 l. 7882).
k) Finkel-Głąbiński, Historya i statystyka monarchii austr.-węg., wydanie 2. R. S. K. 17/3 1904 l. 6.764.
l) Jan Czubek i Roman Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. III. szkół gimn. i real. (R. S. K. 12/5 1904 l. 16.544).
m) Encyklopedya wychowawcza Warszawa. (R. S. K. 3/5 1904 l. 16.581).
n) Arcydzieła polskich i obcych pisarzy. Brody. Nakład i druk Feliksa Westa, a mianowicie: Adam Mickiewicz, Sonety i wiersze różne, oprac. Henryk Kopia; — Ignacy Krasicki, Bajki i przypowieści, opr. Dr. An-

toni Kurpiel; — Kaz. Brodziński, O klasyczności i romantyczności, opr. Dr. Piotr Chmielowski. (R. S. K. 19/5 1904 l. 15.212.)

o) Podręcznik teoret. — praktyczny do nauki śpiewu, ułożył Stefan Surzyński. W Tarnowie 1904. (R. S. K. 8/7 1904 l. 17.838).

p) Prof. Ignacy Kranz, Arytmetyka i algebra na klasy niż. szkół śred. Cz. I. Kraków 1904 (R. S. K. 8/7 1904 l. 23. 223).

VI. Egzamin dojrzałości.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się w dniach od 9. do 14. maja włącznie, ustny zaś pod przewodnictwem c. k. Radcy Dworu i krajowego Inspektora szkół Jana Frankego w czasie od 25. maja do 1. czerwca.

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu były następujące:

ODDZIAŁ I.

1. *Z języka polskiego:* „Chęć sławy jest bodźcem do dobrego i złego".

2. *Z języka niemieckiego*: a) „Die modernen Verkehrsmittel und ihre Bedeutung". — b) Przełożyć z języka niemieckiego na polski z Goethego „Italienische Reise" list z Rzymu z dnia 5. listopada 1786. (Lampel, Deutsches Lesebuch III. Teil, str. 123).

3. *Z języka francuskiego:* Przetłómaczyć ustęp p. t.: „Architecture du théâtre" (Appendice str. 7.) od początku do słów: „des descentes á couvert" (na str. 8).

4. *Z matematyki:* a) Rozwiązać równanie: $\frac{1}{2} \log (4+\sqrt{2x}) - \log \sqrt{\sqrt{2x}-2} = \log 2$. — b) Mając współrzędne wierzchołków trójkąta, znaleść równanie okręgu stycznego do boków tego trójkąta: *A*. (+2, +3), *B*. (+4, +6). *C*. (+9, +3). — c) Trójkąt, w którym boki $a=5_m$, $b=7_m$, tworzą kąt $\gamma=120^0$ utworzył zupełnym obrotem około trzeciego boku bryłę. Obliczyć powierzchnię i objętość tej bryły.

5. *Z geometryi wykreślnej:* a) Dane są płaszczyzna *A* i dowolna prosta *l* do niej równoległa. Przesunąć przez *l* płaszczyznę nachyloną do płaszczyzny *A* pod kątem 60° — b) Wyznaczyć cienie walca ukośnego [$h=6$] o podstawie kołowej [r = 2·5], leżącej na pł. poziomej rzutów, oraz cień dowolnego trójkąta na ten walec, jeżeli rzuty promienia świetlnego przy oświetleniu równoległem nachylone są do osi rzutów pod kątem 45°. — c) Równolegle do prostej dowolnie przyjętej poprowadzić do kuli [r = 3 przez punkt dowolny płaszczyzny styczne.

ODDZIAŁ II.

1. *Z języka polskiego:* „Jerozolima, Ateny, Rzym jako ogniska cywilizacyi starożytnej".

2. *Z języka niemieckiego*: a) „Die praktische Verwendung der elektrischen Kraft." — b) Przełożyć z języka niemieckiego na polski z powieści Kellera „Martin Salander" ustęp zawarty w czytance szkolnej (str. 505) od początku do wyrazów:... „das im Grunde doch kein Reichtum war".

3. *Z języka francuskiego*: Przetłumaczyć ustęp p. t. La navigation aérienne" (Appendice str. 78.) od początku do wyrazów „....mue á bras d'hommes" (na str. 79).

4. *Z matematyki*: a) Rozwiązać równanie: log $\sqrt{8(x+3)}$ — $\frac{1}{2}$ log (x—2) = 0·5. — b) Odległość dwu gwiazd wynosi 22° 30'. Jak wielka jest różnica ich wzniesienia prostego, gdy zboczenie jednej gwiazdy jest 20° 15,, drugiej 35° 18' 45''. — c) W punktach przecięcia się koła: $x^2 + y^2 = 16$ z elipsą: $\left(\frac{x}{5}\right)^2 + \left(\frac{y}{3}\right)^2 = 1$ nakreślić styczne do koła i elipsy i obliczyć kąt jaki te styczne ze sobą tworzą.

5. *Z geometryi wykreślnej:* a) Dane są: punkt dowolny *a* i płaszczyzna *A* dowolnie nachylona, nie przechodząca przez punkt *a*. Około śladu poziomego płaszcz. *A* obrócić punkt *a* na daną płaszczyznę. — b) Sześciokąt umiarowy wyznaczony przez środek m (4, 5, 4) i wierzchołek *a* (7, 5, 4) jest podstawą ostrosłupa otwartego o wierzchołku W (4, 0. 4). Wyznaczyć cień rzucony do wnętrza tego ostrosłupa, jeżeli rzuty promienia świetlnego nachylone są do osi rzutów pod kątem 45°. — c) Powierzchnia kuli przechodzi przez punkty *a* (1, 2, 3) i *b* (3, 4, 4); jej środek leży na prostej *p* (1, 1, 4), *q* (4, 3, 5). Wykreślić rzuty tej kuli.

Do egzaminu ustnego przystąpiło 41 uczniów publicznych, z tych 3 do egzaminu powtórnego, 1 prywatysta i 2 eksternistów.

Na podstawie wyniku egzaminu otrzymało świadectwo dojrzałości z odznaczeniem 3 ucz. publ., za dojrzałych uznano 31 ucz. publ., 1 prywat. i 2 ekster., do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono 5 ucz. publ. a reprobowano na rok 2 ucz. publ.

Wykaz abituryentów, którzy otrzymali świadectwo dojrzałości.

Imię i nazwisko	Data urodzenia		Liczba lat nauki w szkole realnej.	Przyszły zawód lub najbliższe studya
	czas	miejsce		
Auerbach Józef	25. II. 1883	Tarnopol	7	Szkoła Politechniczna
Bardach Jonasz	4. II. 1884	Buczacz	8	" "
Bazar Hillel	14. VI. 1886	Tarnopol	7	" "
Birenberg Alojzy	22. IV. 1885	Skałat	8	" "
Bogner Majer	5. VIII. 1882	Zborów	8	Urząd kolejowy
Burbeła Bronisław*	21. VII. 1887	Tarnopol	7	Matura gimn. Filozof.
Cichocki Artur	27. VII. "	Łubianki	7	Akademia sztuk pięk.
Czechowicz Grzegorz	14. II. 1884	Założce Nowe	7	Szkoła Politechniczna
Czumak Włodzimierz	22. X. 1882	Gaje tarnopolskie	7	" "
Erdheim Emil	30. III. 1885	Podwołoczyska	$2^1/_2$	" "
Grünspan Abr. (ekster).	16. XII. 1882	Toki	$5^1/_2$	" "
Kahane Mayer	17. VIII. 1885	Rusianówka	8	" "
Koczorowski Goth.	24. VIII. 1886	Baworów	5	" "
Kożuszko Michał	2. III. 1882	Nałuże	8	Kurs geometrów
Krell Izak	27. III. 1884	Draganówka	7	Szkoła Politechniczna
Krohn Wolf (pryw.)	6. IV. 1881	Drohobycz	3	" "
Kwiatkowski Józef	17. XII. 1883	Tarnopol	8	" "
Landesberg Majer	25. XI. 1882	Zbaraż	8	Akademia górnicza
Lippe Lasor	2. X. 1882	Telacze	7	Szkoła Politechniczna
Łuszpiński Antoni	21. XI. 1880	Bucniów	$6^1/_2$	Urząd kolejowy
Manheim Antschel	9. I. 1885	Białokiernica	8	" "
Myszkowski Maryan*	24. III. 1883	Skałat	7	Szkoła Politechniczna
Nizner Rudolf (ekster.)	15. III. 1881	Trybuchowce	9	Wojsko
Podhorcer Majer	8. VII. 1885	Tarnopol	7	Szkoła Politechniczna
Rapaport Israel	25. VII. 1887	"	7	Matura gimn. Prawo
Rendelstein Aron	26. VI. 1885	"	6	Szkoła Politechniczna
Rothstein Juda	17. XII. 1883	Chorostków	$6^1/_2$	" "
Rottenberg Samuel	3. I. 1886	Tarnopol	7	" "
Sass Juda	10. X. 1883	"	7	Urząd kolejowy
Schalit Karol	14. III. 1886	"	8	Szkoła Politechniczna
Schapira Aron	28. I. 1884	"	7	" "
Staniewicz Tadeusz	30. VIII. 1887	"	7	" "
Steinberg Israel	22. VI. 1886	"	7	Kurs geometrów
Steinhaus Bernhard	22 V. 1883	"	7	Szkoła Politechniczna
Tracz Wiktor	12. III. 1885	"	8	" "
Trawczuk Jan*	6. X. 1883	Postołówka	7	" "
Werber Mojżesz	25. V. 1884	Bukaczowce	7	Matura gimn. Prawo.

*) Z odznaczeniem.

Z czterech abituryentów, którzy w roku szk. 1902/3 otrzymali pozwolenie poprawienia egzaminu z jednego przedmiotu po wakacyach, 2 złożyło ten egzamin z pomyślnym skutkiem, 1 został przypuszczony do powtórnego egzaminu poprawczego w styczniu, poczem uzyskał świadectwo dojrzałości, 1 został na rok reprobowany.

VII. FUNDUSZ POMOCY NAUKOWEJ.

Zamknięcie rachunków tego funduszu za rok szk. 1903/4 przedstawia się, jak następuje:

PRZYCHÓD:

1. Wsparcie dla ubogiej młodzieży, udziel. przez Wydział Kasy Oszcz. w Tarnopolu . .	300 K. — h.
2. Datki złożone przy zapisie uczniów i w ciągu roku	148 „ 96 „
3. Do puszki zebrano podczas egzort . . .	57 „ 40 „
4. Do puszki zebrano na lekcyach religii mojż. .	24 „ 60 „
Razem . .	530 K. 96 h.

ROZCHÓD:

1. Niedobór z r. szk. 1902/3	6 K. 40 h.
2. Na odzież wydano .	243 „ 60 „
3. Na wikt „ .	44 „ — „
4. Na koszta leczenia wyd.	5 „ 20 „
5. Na książki szkolne i ich oprawę wydano .	94 „ 65 „
6. Na opłatę szkolną .	130 „ — „
7. Na stempel do kwitu .	1 „ 26 „
8. Pozostałość kasowa .	5 „ 85 „
Razem . .	530 K. 96 h.

Jako fundusz żelazny złożono w Kasie oszczędności na książeczkę wkładkową Nr. 26.377 od r. 1870 rozmaite kwoty, których stan łączny wraz z odsetkami wynosi 603 K. 03 h.

Własnością funduszu pomocy naukowej jest także zbiór książek szkolnych, liczący 640 obecnie używanych podręczników szkolnych.

Księgozbiór ten, tak ważny i pożyteczny nie wystarcza potrzebom licznej ubogiej młodzieży tutejszego zakładu. Byłoby rzeczą pożądaną, aby uczniowie sami z poczucia koleżeńskiego większą życzliwością ten księgozbiór otaczali — z jednej strony zasilając go w miarę możności i zezwolenia Rodziców zbędnymi podręcznikami naukowymi, z drugiej, szanując jak najlepiej wypożyczone z niego książki.

Za wsparcie udzielone ubogiej młodzieży tutejszego zakładu przez Kasę Oszczędności miasta Tarnopola składa Dyrekcya Świetnemu Wydziałowi tejże Kasy, jakoteż innym Ofiarodawcom, którzy znaczniejsze datki na ręce Dyrekcyi złożyli, serdeczne podziękowanie.

Stypendya.

Następujący uczniowie pobierali stypendya:

Auerbach Józef z kl. VIIa. 240 K. z fundacyi gminy miasta Tarnopola im. Cesarza Franciszka Józefa I.

Trawczuk Jan z kl. VIIa. i *Myszkowski* Maryan z kl. VIIb. po 315 K. z fundacyi ś. p. Samuela Głowińskiego.

Nadto pobierali stypendya po 200 K. z funduszu nadwyżek karnych skarbowych uczniowie: *Chudeusz* Wacław z kl. Ia., *Gawlikowski* Michał i *Knapik* Stanisław z kl. IVa.

VIII. ZARZĄDZENIA

w sprawie fizycznego rozwoju młodzieży.

Zabawy na boisku szkolnem obok ogrodu miejskiego odbywały się pod kierunkiem nauczyciela gimnastyki Antoniego Pabijana tudzież zast. naucz. Alexandra Soleckiego w półroczu I. a zast. naucz. Stanisława Sęka w II. półr. Ogółem było 41 zabaw, a mianowicie 13 we wrześniu, 2 w październiku, 12 w kwietniu, 9 w maju, 5 w czerwcu. W tych zabawach brało udział średnio po 50 uczniów, największa liczba bawiących się wynosiła 150, najmniejsza 15.

Grano i bawiono się piłką zwykłą na różne sposoby, piłką nożną, lawn-tennisem, krokietem, boccią, obręczami, zabawami towarzyskiemi, polegającemi na ruchu i wyścigami. Po każdej godzinie nauki, o ile pogoda na to pozwalała, używała młodzież na podwórzu szkolnem przechadzki, zabawiała się bieganiem, chodzeniem po kładce deskowej i belkowej, założonej w stopniach, skakaniem przy użyciu wywijadła, chodzeniem na szczudłach wreszcie niektóremi grami jak w kota i myszkę lub w pytkę i grą w kręgle przy zawieszonej kuli.

Wycieczki i przechadzki w okolicę Tarnopola przedsiębrali na wiosnę z uczniami poszczególnych klas nauczyciele Suchanek i Pabijan (po 4 razy), Duchowicz i Mosler (po 2 razy), Mrozicki (1 raz). Ogółem było 9 wycieczek, w których brało udział średnio po 30 uczniów.

Dalszą wycieczkę, mającą służyć nie tylko potrzebom fizycznym lecz i intellektualnym młodzieży, urządzono dnia 8. maja do Trembowli. Pod przewodnictwem nauczycieli pp. Kobaka, Giedroycia, Hellera i Jarosiewicza wzięło w tej wycieczce udział 37 uczniów z klasy VII. Po wysłuchaniu Mszy św. w kościele w Trembowli oglądali uczestnicy wycieczki kościół wraz z otaczającymi go murami, przyczem odczytano kilka napisów, pochodzących z XVI. wieku na nagrobkach, w murze się znajdujących. Następnie oglądano cerkiew, bardzo starą bożnicę modrzewiową, a wreszcie za miastem na szczycie stromego pagórka ruiny dawnego monasteru z silnemi, gdzieniegdzie dobrze się trzymającemi basztami. Resztę czasu przedobiadowego poświęcono grom i zabawom w lesie. Po obiedzie udano się do ruin zamku, przed któremi znajduje się piękny pomnik bohaterki Zofii Chrzanowskiej. Przy pięknej, słonecznej pogodzie wycieczka ta z wszech miar udała się.

Lekcye botaniki odbywały się kilkakrotnie zamiast w sali szkolnej w parku miejskim.

Kąpieli używa młodzież w Serecie i młynówkach, w warunkach co prawda zupełnie pierwotnych, z powodu braku jakiegokolwiek zakładu do kąpieli rzecznej.

Ślizgawką zabawiają się uczniowie na wielkim stawie tarnopolskim i na stawku Towarzystwa Łyżwiarskiego, które udziela uczniom zniżonej ceny wstępu w abonamencie.

Koło posiada wśród młodzieży szkolnej licznych i wprawnych zwolenników.

Poniżej podana tablica uzupełnia obraz stosunków pod względem fizycznego wychowania młodzieży w tutejszym zakładzie.

Klasa	Liczba uczniów				
	w ogólności	umiejących pływać	ślizgających się na łyżwach	jeżdżących na kole	przepędzających wakacye na wsi
Ia.	31	9	13	1	12
Ib.	32	12	20	2	15
II.	45	20	31	4	18
IIIa.	28	10	16	2	17
IIIb.	34	11	12	4	13
IVa.	30	20	20	8	20
IVb.	23	12	10	1	7
Va.	39	23	23	7	16
Vb.	34	20	30	8	14
VI.	44	21	20	10	24
VIIa.	22	14	14	7	9
VIIb.	22	13	17	6	11
Razem.	384	185	226	60	176
W procentach		48%	59%	15%	45%

X. STATYSTYKA I KLASYFIKACYA

za rok szkolny 1903/1904.

(Liczba dodana u góry oznacza prywatystów).

	W KLASIE												Razem
	I a	I b	II	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI	VII a	VII b	
1. Liczba uczniów.													
Z końcem roku szk. 1902/1903 .	26	24	a 35 b 34	31	31	41	43	25	25	46[2]	30	—	391[2]
Z początkiem roku szk. 1903/1904	40	40	51	31	35	34	34	42	42	44	24	23	440
Podczas roku szkolnego wstąpiło	1	1	2	2	—	1	—	—	—	1	—	—	8
Przyjęto więc ogółem	41	41	53	33	35	35	34	42	42	45	24	23	448
Między tymi przybyło nowych:													
a) z promocyą z niższej klasy .	—	—	2	2	—	3	5	2	1	—	—	—	15
b) na podstawie egz. wstępn. . .	37	39	3	1	1	—	—	—	—	1	—	—	82
c) repetentów	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3
Z tutejszego zakładu przyjęto:													
a) z promocyą z niższej klasy .	—	—	42	29	30	28	26	34	39	39	23	20	310
b) repetentów	4	1	5	1	4	4	3	6	1	5	1	3	38
Podczas roku szkolnego wystąpiło	10	9	8	5	1	4	11	3	8	—	1	—	60
Liczba uczn. z końcem r. szk. 1903/4	31	32	45	28	34	31	23	39	34	45	23	23	388
Między tymi:													
a) uczniów publicznych	31	32	45	28	34	30	23	39	34	44	22	22	384
b) „ prywatnych	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	4
2. Miejsce urodzenia (kraj).													
Tarnopol	13	10	18	9	7	6	11	18	14	23[1]	13	9[1]	151[2]
Galicya oprócz Tarnopola . . .	15	22	27	19	27	24[1]	12	21	20	20	9[1]	13	229[2]
Bukowina	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Morawy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Węgry	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rosya	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3
Razem . . .	31	32	45	28	34	30[1]	23	39	34	44[1]	22[1]	22[1]	384[4]
3. Narodowość.													
Polaków	27	28	41	27	31	26[1]	20	33	27	38[1]	18[1]	17[1]	333[1]
Rusinów	4	4	4	1	3	4	3	6	7	6	4	5	51
Czechów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Niemców	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem . . .	31	32	45	28	34	30[1]	23	39	34	44[1]	22[1]	22[1]	384[1]
4. Wyznanie.													
Rzymsko-katolickie	10	8	13	7	7	10	7	10	8	4	3	4	91
Grecko-katolickie	4	4	4	1	3	4	3	6	7	6	4	5	51
Ewangielickie (augsb.)	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Mojżeszowe	17	20	28	20	24	16[1]	13	23	18	34[1]	15[1]	13[1]	241[1]
Razem . . .	31	32	45	28	34	30[1]	23	39	34	44[1]	22[1]	22[1]	384[1]

	W KLASIE												Razem
	I a	I b	II	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI	VII a	VII b	
5. Wiek uczniów.													
Miało lat 11 . . .	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
„ „ 12 . . .	6	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
„ „ 13 . . .	14	8	5	8	5	—	—	—	—	—	—	—	40
„ „ 14 . . .	4	9	10	4	4	1	3	—	—	—	—	—	35
„ „ 15 . . .	—	1	19	8	12	6	3	3	1	—	—	—	53
„ „ 16 . . .	—	—	4	8	12	10	2	6	7	2	—	—	51
„ „ 17 . . .	—	—	1	—	—	6^1	9	7	7	6	4	—	40^1
„ „ 18 . . .	—	—	—	—	1	4	2	5	6	13	2	3	36
„ „ 19 . . .	—	—	—	—	—	1	3	6	7	6	5	7	35
„ „ 20 . . .	—	—	—	—	—	—	1	6	4	15^1	5	3	34^1
„ „ 21 . . .	—	—	—	—	—	1	—	6	2	1	3	5^1	18^1
„ „ 22 . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	3	3	8
„ „ 23 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0^1	—	0^1
„ „ 24 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem . .	31	32	45	28	34	30^1	23	39	34	44^1	22^1	22^1	384^1
6. Według miejsca zamieszkania rodziców.													
Miejscowych . . .	22	13	24	12	14	16	15	22	19	30^1	16	11	214^1
Zamiejscowych . . .	9	19	21	16	20	14^1	8	17	15	14	6^1	11	170^1
Razem . .	31	32	45	28	34	30^1	23	39	34	44^1	22^1	22	384^1
Z pomiędzy zamiejscowych było:													
z powiatu													
„ „ borszczowskiego .	—	1	1	3	—	—	1	1	1	—	—	—	8
„ „ brodzkiego . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
„ „ brzeżańskiego . .	—	1	—	1	1	1	—	2	—	2	1	1	10
„ „ buczackiego . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ cieszanowskiego .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
„ „ czortkowskiego . .	1	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	5
„ „ drohobyckiego . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0^1	—	0^1
„ „ gródeckiego . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
„ „ husiatyńskiego . .	—	2	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	6
„ „ kamioneckiego . .	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2
„ „ kołomyjskiego . .	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
„ „ lwowskiego . .	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
„ „ podhajeckiego . .	—	—	—	—	1	0^1	—	—	—	1	—	1	3^1
„ „ przemyślańskiego .	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2
„ „ rawskiego . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
„ „ rohatyńskiego . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ skałackiego . .	1	3	6	2	3	1	1	4	1	2	1	2	27
„ „ stanisławowskiego .	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2
„ „ stryjskiego . .	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2
„ „ tarnopolskiego . .	5	6	6	3	8	7	2	4	5	4	2	3	55
„ „ trembowelskiego .	—	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	11
„ „ zaleszczyckiego .	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	3
„ „ zbarazkiego . .	—	4	3	2	3	1	2	1	1	1	—	2	20
„ „ złoczowskiego . .	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2
„ „ żółkiewskiego . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ Bukowiny . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
„ Karyntyi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
„ Rosyi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2

	W KLASIE												Razem
	I a	I b	II	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI	VII a	VII b	
7. Klasyfikacya.													
a) Z końcem roku szkolnego 1903/1904.													
Stopień celujący . . .	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	2	—	7
„ pierwszy . . .	20	23	26	18	17	15	7	20	18	23	18^1	20	225^1
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	10	4	11	2	12	5	5	7	3	9^1	1	1^1	70^2
Stopień drugi . . .	1	5	4	6	3	9^1	10	10	9	9	1	1	68^1
„ trzeci . . .	—	—	2	2	1	1	1	2	1	2	—	—	12
Przeznaczono do egzaminu uzupełniającego . . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2
Nieklasyfikowano z powodu wystąpienia w ciągu roku szk. .	10	9	8	5	1	4	11	3	8	—	0^1	—	59_1
Razem . .	41	41	53	33	35	34^1	34	42	42	44^1	22^2	22^1	443^5

	W KLASIE												Razem
	I a	I b	II a	II b	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI	VII	
b) Uzupełnienie klasyfikacyi za rok szkolny 1902/3.													
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	7	2	3	2	4	5	3	5	7	5	6^1	2	51^1
Z tych egzamin złożyło . .	7	1	3	2	4	4	3	5	7	5	4^1	2	47^1
„ „ egzaminu nie złożyło .	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	4
Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Z tych egzamin złożyło . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
„ egzaminu nie złożyło .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Ostateczny wynik klasyfikacyi za rok szkolny 1902/3.													
Stopień celujący . . .	—	2	—	1	—	1	—	2	—	3	1	—	10
„ pierwszy . . .	22	20	32	29	31	24	31	40	19	18	40^2	27	333_2
„ drugi . . .	1	1	2	3	—	6	6	1	5	4	5	3	37
„ trzeci . . .	3	1	1	1	—	—	4	—	1	—	—	—	11
Nieklasyfikowani z powodu wystąpienia w ciągu roku szk. .	7	8	3	5	0_1	1	3	1	—	—	1	1	30_1
Razem . .	33	32	38	39	31^1	32	44	44	25	25	47_2	31	421^3

	W KLASIE												
	I a	I b	II	III a	III b	IV a	IV b	V a	V b	VI	VII a	VII b	Razem
8. Opłaty.													
Opłatę szk. uiściło:													
W I. półroczu	25	24	12	5	9	7	10	20	9	16	9^{1}	12^{1}	158^{2}
W II. półroczu	9	10	14	16	14	13^{1}	16	25	20	28^{1}	6^{1}	10^{1}	181^{4}
Od połowy opłaty szk. uwolniono w I. półr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
w II. półr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Od całej opłaty szkoln. uwolniono w I. półr.	10	12	38	25	25	24	21	21	29	28	13	9	255
w II. półr.	22	22	31	12	20	17	7	14	14	16	16	12	203
Opłata szkolna wynosiła w ogóle:													
W I. połroczu K. .	1000	1000	480	200	360	280	400	840	360	640	400	540	6500
W II. półroczu K. .	360	480	560	720	560	560	640	1040	800	1160	280	440	7600
Razem .	1360	1480	1040	920	920	840	1040	1880	1160	1800	680	980	14100
Taksy wstępne po 4·2 K. wynosiły	155·1	168·0	21·0	8·4	4·2	4·2	21·0	8·4	12·6	8·4	—	—	411·6
Opłaty po 2 K. na środki naukowe . . . . K.	82	82	106	66	70	70	68	84	84	90	48	46	896
Taksy za duplikaty świadectw . . . . . K.	4	—	12	4	2	4	4	—	—	6	—	—	36
Razem .	241·1	250·0	139·0	78·4	76·2	78·2	93·0	92·4	96·6	104·4	48	46	1343·6
9. Liczba uczn. zapisanych na naukę nadobow.													
Na język ruski wzgl. obow.	—	—	—	4	5	6	3	7	9	6	—	—	40
Na ćwiczenia w chem. laboratoryum . . .	—	—	—	—	—	—	—	9	4	5	1	—	19
Na stenografię . . .	—	—	—	—	—	—	—	16	12	4	3	—	34
Na śpiew	4	7	4	4	3	8	3	7	7	7	—	—	54
10. Stypendya.													
Liczba stypendystów .	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	1	6
Ogólna kwota . . K.	200	—	—	—	—	400	—	—	—	—	555	315	1470

X. SPIS UCZNIÓW

klasyfikowanych w II. półroczu roku szk. 1903/4, którzy otrzymali stopień celujący lub pierwszy.

Nazwiska celujących uczniów odróżnione są grubszym drukiem.

KLASA I. *a.*

Uczniów klasyfikowanych: 31.

Blaustein Israel
Błażyński Józef
Brühl Matuś
Brühl Kuno
Bubnicki Bronisław
Diamant Osias
Dyhdalewicz Dyonizy
Feldhorn Juda
Gawlikowski Dyonizy
Gral Leon
Haupt Stanisław
Hirschhorn Selig
Jahoda Karol
Landau Adam
Liebling Izaak
Makuch Eustachy
Margulies Wigdor
Marmorek Simon
Pryhoda Stefan
Wurzel Żak

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 10 uczniów, stopień drugi otrzymał jeden uczeń.

KLASA I. *b.*

Uczniów klasyfikowanych: 32.

Axelrad Chaskel
Dzierzek Tadeusz
Krywyj Mikołaj
Markowski Jan Bazyli
Peller Józef
Peller Maryan Mikołaj
Pelz Berl
Plahner Jakób
Pląskowski Klemens
Pohorylles Mojżesz
Prober Salomon
Rendelstein Bernard
Rendelstein Mordko
Rosenstock Mojżesz
Sachs Józef
Segałł Jakób
Seliger Zygmunt
Senyk Izydor
Sommerstein Moses
Wasserstrom Józef
Weitmann Moses Izak
Wiśniewski Leonard St.
Zawadzki Zenon Michał

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień drugi otrzymało 5 uczniów.

KLASA II.

Uczniów klasyfikowanych: 45.

Bekesiewicz Filip
Stern Abraham
Adler Juda
Akselrad Pinkas
Bałaban Bronisław
Bryczkowski Czesław
Brzozowski Bronisław
Jaryczower Meyer
Kahane Chaim
Korduba Stefan
Kowal Karol
Krell Samuel
Labiner Meilech
Landau Maks
Loedl Stanisław
Michalewski Jan
Olijnyk Mateusz
Presser Chaim
Rendelstein Leon
Saphir Salman
Schalit Juliusz
Scheer Jakób
Schwarz Markus
Sęk Tadeusz
Steinberg Izak
Steinberg Józef
Weitzmann Samuel
Zuckerkandel Wolf

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 11 uczniów, stopień drugi otrzymało 4 uczniów, stopień trzeci otrzymało 2 uczniów.

KLASA III. *a.*

Uczniów klasyfikowanych: 28.

Bernstein Mojżesz	Fruchtman Jakób	Reder Jonasz
Csilik Bronisław	Gelbtuch Hersch	Spindler Wilhelm
Darmohraj Stefan	Godel Oskar	Thau Mojżesz
Domanasiewicz Michał	Kwiatkowski Mieczysław	Thau Szulim
Fischbach Nuchem	Lubliner Fryderyk	Wurzel Zygmunt
Freidenthal Dawid	Olexyncer Hirsch	Weitzmann Leon

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 2 uczniów, stopień drugi otrzymało 6 uczniów, stopień trzeci otrzymało 2 uczniów.

KLASA III. *b.*

Uczniów klasyfikowanych: 33.

Bieler Bernard	Kleinberg Jakób	Raschbaum Berl
Fuchs Izrael	Knapik Jan	Ruth Józef
Goldberg Schaje	Krell Chaim	Szwajkowski Henryk
Gross Abraham	Labiner Eliasz	Unger Ferdynand
Grünberg Efroim	Mann Salomon	Wachmann Józef
Horn Pinkas Hersch	Popowitcz Mojżesz	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 12 uczniów, stopień drugi otrzymało 3 uczniów, stopień trzeci 1 uczeń. Jednego ucznia przeznaczono do egzaminu uzupełniającego po wakacyach.

KLASA IV. *a.*

Uczniów klasyfikowanych: 30[1].

Bieler Samuel	Gawlikowski Michał	Lindenmann Israel
Blaustein Isser	Hordyszyński Jan	Lorber Abraham
Brzozowski Stanisław	Knapik Stanisław Rudolf	Preisner Stanisław
Chmurowicz Stanisław	Kornstein Josel	Wnękiewicz Władysław
Chomyn Michał	Kwastel Israel	Wurzel Leon

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów, stopień drugi otrzymało 10 uczniów (z tych 1 prywat.), stopień trzeci 1 uczeń.

KLASA IV. *b.*

Uczniów klasyfikowanych: 23.

Bubnicki Henryk	Goldstein Izak	Prinz Marek
Gelbtuch Józef	Olijniuk Grzegorz	Suski Julian
	Pohrilles Jakób	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów, stopień drugi otrzymało 10 uczniów, stopień trzeci 1 uczeń.

KLASA V. *a.*

Uczniów klasyfikowanych: 39.

Babyn Paweł	Eisenklam Józef	Felberbaum Maurycy
Bałaban Michał	Elfenbein Mayer	Gefäll Julusz

Jastrzębski Michał
Kesler Izrael
Kimelman Izak
Kociuba Jan
Łagan Wiktor
Landes Wolf
Młynek Maryan
Senyk Włodzimierz
Sochanik Juliusz
Steckel Jakób
Sternschuss Salomon
Stöckel Józef
Werber Abraham
Władich Leon

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 10 uczniów, stopień trzeci 2 uczniów.

KLASA V. *b.*

Uczniów klasyfikowanych: 34.

Hirschberg Chaim
Ryżewski Teofil
Silber Abraham
Barall Seinwel
Geciów Jan
Goliger Ozyasz
Kleiner Mendel
Korczyński Stanisław
Lilie Mendel
Łysy Łukasz
Misiak Antoni
Mondschein Hermann
Niwes Mendel
Pickholz Fischel
Schwarz Salamon
Soroka Piotr
Spanier Berman
Speiser Nisson
Spindel Jonasz
Tapkowski Jacek
Vogelgesang Stefan

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3 uczniów, stopień drugi otrzymało 9 uczniów, stopień trzeci 1 uczeń.

KLASA VI.

Uczniów klasyfikowanych: 44[1].

Augenblick Salamon
Babak Wacław
Baras Abraham
Beigel Wilhelm
Dudar Wincenty
Felberbaum Chaim
Fischer Markus
Francos Józef
Heller Michel
Kułakowski Tomasz
Lewicki Eustachy
Margulies Samuel
Nussbaum Samuel
Oczeret Bertold
Ombach Gustaw
Pasternak Abraham
Peller Izak
Prydatkiewicz Michał
Rothstein Chaim
Ryżewski Bazyli
Saphir Hirsch
Skomorowski Emil
Szapira Abraham

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 10 uczniów (z tych 1 pryw.), jednemu uczniowi pozwolono uzupełniać egzamin po wakacych, stopień drugi otrzymało 9 uczniów, stopień trzeci 2 uczniów.

KLASA VII. *a.*

Uczniów klasyfikowanych: 22[1].

Burbeła Bronisław
Trawczuk Jan
Auerbach Józef
Birenberg Alojzy
Cichocki Artur
Czumak Włodzimierz
Goldberg Jakób
Kahane Meyer
Kornberg Chaim
Königsberg Izak
Krohn Wolf (pryw.)
Lippe Lasor
Pohoryles Maks
Rapaport Izrael
Rendelstein Aron
Rothstein Juda
Schalit Karol
Schapira Aron
Staniewicz Tadeusz
Steinberg Izrael
Werber Mojżesz

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia, stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

KLASA VII. *b*.

Uczniów klasyfikowanych: 22[1].

Bazar Hillel
Bogner Majer
Czechowicz Grzegorz
Erdheim Emil
Gehlman Chaim
Grossman Marcin
Koczorowski Gothard
Kożuszko Michał
Krell Izak
Kwiatkowski Józef.
Landesberg Majer
Łuszpiński Antoni
Manheim Antschel
Myszkowski Maryan
Paryłowski Kazimierz
Podhorcer Majer
Rottenberg Samuel
Sass Juda
Steinhaus Bernhard
Tracz Wiktor

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia publ. i 1 prywat., stopień drugi otrzymał 1 uczeń.

XI. OGŁOSZENIE
tyczące się przyszłego roku szkolnego.

Rok szkolny 1904/5 rozpocznie się w sobotę dnia 3. września 1904 uroczystem nabożeństwem o godz. 8. rano. Zgłoszenia do egzaminu wstępnego do kl. I. przyjmować będzie Dyrekcya szkolna przed wakacyami dnia 14. i 15. lipca, po wakacyach 30. i 31. sierpnia b. r. Wpisy uczniów do klas od II. do VII. odbędą się 1. i 2. września.

Przy zgłoszeniu uczniów do egzaminu wstępnego do klasy I. należy przedłożyć: a) metrykę chrztu lub urodzenia na dowód, że uczeń ukończy w roku słonecznym 1904 co najmniej 10, a nie przekroczy przed dniem 1. września b. r. 14 lat życia*), b) świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, jeżeli uczeń w roku poprzedzającym uczęszczał do szkoły publicznej.

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do kl. I. jest następujący:

z religii: wiadomości, których nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych;

z języka polskiego: czytanie płynne i wyraziste, objaśnienie czytanych ustępów pod względem treści i związku myśli; opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość części mowy, odmiany imion i czasowników; znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbioru jego części składowych pod względem składni zgody rządu; wreszcie poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom i piśmienny rozbiór jednego zdania rozwiniętego, z dyktatu wyjętego, pod względem części mowy, ich formy, tudzież części zdania;

z języka niemieckiego: czytanie płynne i zrozumiałe; znajomość odmian rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmian słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiany najzwyklejszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych i poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim.

z rachunków: pisanie liczb do miliona włącznie, biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewność w tabliczce mnożenia i znajomość ważniejszych miar metrycznych, z uwzględnieniem zagadnień, wziętych z zakresu życia codziennego.

Uczniowie uznani przy egzaminie za nieuzdolnionych do klasy I. nie mogą w tym samym roku ani w tym, ani w innym zakładzie egzaminu powtórnie składać, natomiast uczniowie, którzy egzamin pomyślnie złożą, mogą się po egzaminie do klasy I. zapisać.

Egzamina wstępne do klas od II. do VII. odbędą się w pierwszej połowie września, a egzamina poprawcze 29., 30. i 31. sierpnia.

Uczniowie mają się zgłaszać do zapisu w towarzystwie rodziców lub opiekunów, przedkładając w dwu egzemplarzach rodowód dokładnie wypełniony. Ci, którzy byli w poprzedniem półroczu uczniami tutejszego zakładu mają przy tej sposobności wykazać się ostatniem świadectwem szkolnem, ci zaś, którzy przychodzą z innych zakładów, obowiązani są oprócz świa-

---

*) Te granice wieku dla każdej klasy następnej posuwają się o rok dalej. Uczniów którzy przed r. szk. 1901. wstąpili do szkoły średniej i studyów nie przerwali, jakoteż repetentów postanowienia o przepisanym wieku nie obowiązują. (Ust. o szk. real. z 24/8 1899. §. 13.)

dectwa z ostatniego półrocza przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia, tudzież potwierdzenie Dyrekcyi tej szkoły, z której przychodzą, że przyjęciu ich do innego zakładu naukowego nic nie stoi na przeszkodzie. Uczniowie, którzy studya przerwali, muszą się wykazać świadectwem moralności za czas, przez który do szkoły nie chodzili, uczniowie zaś tacy, którzy poprzednio wcale do szkół publicznych nie uczęszczali, mają oprócz metryki i świadectwa moralności przedłożyć, świadectwo przebytej ospy lub szczepionej i to nie dawniej, jak w ostatnim roku.

Wszyscy uczniowie obowiązani są do uiszczania corocznie przy wpisie 2 K. na zbiory naukowe zakładu i 1 K. na przybory do gier i zabaw. Nowowstępujący uczniowie obowiązani są nadto do płacenia taksy wstępnej w kwocie 4 K. 20 h. Dobrej woli pozostawia się ofiarowanie przy zapisie datku na wsparcie ubogiej młodzieży szkolnej.

Opłata szkolna za jedno półrocze wynosi 40 K. Termin jej uiszczenia jest 6 tygodni od początku półrocza; dla uczniów I. kl. jest ten termin w pierwszem półroczu oznaczony do końca listopada.

Podania o uwolnienie od opłaty szkolnej, zaopatrzone w ostatnie świadectwo szkolne i dokładne świadectwo ubóstwa, mają wnieść uczniowie do Wysokiej c. k. Rady szk. kraj. na ręce Dyrekcyi najpóźniej do 20. września w I. a 20. lutego w II. półroczu. W tym samym terminie w I. półroczu mają wnieść podania o odroczenie obowiązku złożenia opłaty szkolnej do końca półrocza uczniowie klasy I., dołączając do podania tylko świadectwo ubóstwa.

Dyrekcya uprasza rodziców i opiekunów, by często dowiadywali się w szkole o prowadzeniu się i postępach uczniów. W tym celu udzielać będzie grono nauczycielskie z wszelką gotowością wyjaśnień każdej 1. i 3. niedzieli w miesiącu od godz. $^{1}/_{2}$10. do $^{1}/_{2}$11. przedpołudniem.

Od połowy jednak stycznia w I. półroczu, a od rozpoczęcia się egzaminów promocyjnych, t. j. w przybliżeniu od połowy czerwca w II. półroczu począwszy, nie udziela się żadnych dalszych wyjaśnień z powodu rozpoczynającej się klasyfikacyi uczniów.

Rodzicom zamiejscowym zaleca się **uważny wybór stancyi** i zasięganie w tym względzie rad i wskazówek w Dyrekcyi i u grona nauczycielskiego.

Na mocy rozporządzenia c. k. Ministerstwa w. i o. z. d. 17. grudnia 1897 l. 20.715 obowiązane są osoby, zamierzające utrzymywać w swych domach uczniów tutejszego zakładu, zgłosić się w Dyrekcyi po odbiór regulaminu wydanego dla tych osób rozporządzeniem c. k. Rady szk. kraj. z d. 31. maja 1898 l. 11.781. Odbiór tego regulaminu winne będą stwierdzić własnoręcznym podpisem i do niego jak najściślej się zastosować.

Dyrekcya c. k. wyższej szkoły realnej w Tarnopolu.

MICHAŁ REMBACZ
c. k. dyrektor.